

Työeläke

3 • 2002

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISU

**Kari
Purolle
ei yksi
suunta
riitä**

**Sijoituspolitiikka
mietityttää
työmarkkinajärjestöjä**

**Työeläkeyhtiöiden
heikko tulostahti jatkui**

Päätoimittaja	Pirkko Jääskeläinen
Toimituspäällikkö	Marja-Liisa Takala
Pääkirjoitustoimittaja	Seppo Pietiläinen
Toimittajat	Jouni Jokisalo Kimmo Kontio Jouko Moilanen
Toimitusneuvosto	Pirkko Jääskeläinen <i>puheenjohtaja</i> Riitta Heinonen Hannele Kantanen Lasse Koskinen Eila Parkkonen Juha Rantala Jaana-Mari Åberg Marja-Liisa Takala <i>sihteeri</i>
Layout	Aabel Oy
Osoitteenmuutokset	Fax 010 751 2157 Puhelin 010 7511 Postitus
Osoite	00065 Eläketurvakeskus Puhelin 010 7511 Telefax 010 750 2176 Internet-kotisivun osoite: www.etk.fi Sähköposti marja-liisa.takala@etk.fi
	37. vuosikerta
	Työeläke ilmestyy viitenä numerona vuodessa
	Vuosikerran hinta 17 euroa
	Helsinki 2002 Martinpaino Oy
	ISSN 0564-5808
Kannen kuva	Uzi Varon

Kannustinkarttuman käyttö paljastaisi ihmisluonnon

Marraskuun työmarkkinasopimus toteutuessaan antaisi 63 vuotta täyttäneille mahdollisuuden valita vapaus työstä tai jäädä työhön tienaten reilusti lisää eläkettä. Toisin sanoen työstä voisi lähteä jo 63-vuotiaana karttuneen eläkkeen kera ilman varhennusvähennyksiä tai lääkärinlausuntoja. Työtä jatkava puolestaan kartuttaisi eläkettään reippaalla 4,5 prosentin vauhdilla vuodessa.

Tilanne on nähtävissä myös ainutlaatuisena ihmiskokeena. Se vastaisi kysymykseen, kumpaa suomalaiset lopultakin arvostavat enemmän, vapautta työstä vaiko työn jatkamista erityiseduin? Voittaako vapaudenhalu vai ratkaiseeko raha?

Jos raha ratkaisee, niin suomalaiset suurin joukoin jatkavat työssä aina 65 vuoden ikään, jopa yli. Silloin on todistettu, että oikeat taloudelliset kannustimet saavat ihmiset käyttäytymään halutulla tavalla. Ekonomistit ovat olleet oikeassa. Ihmisluonnon syvin olemus on homo economicus.

Jos vapaus voittaa, niin ansiotyö jää 63-vuotispäivänä. Silloin nykytellään toisin ajattelevien suuntaan. Oma reviiiri, oma lupa, oma tupa ovat ihmiselle tärkeitä.

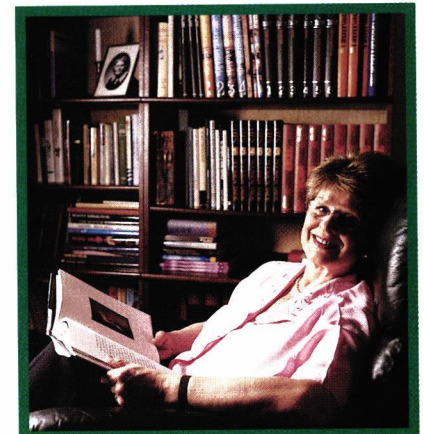
Toisin ajatteleviin lukeutuu professori Juha Siltala. Eläkepäivät ovat ainoa, mitä teollisuusyhteiskunnan suuresta lupauksesta on enää jäljellä, hän kirjoitti Ilmarisen lehdessä.

Siltalan analyysi nyky-yhteiskunnasta on muutenkin karu: Länsimainen teho-yhteiskunta rikkoo ihmisen. Se mitätöi ihmisen oman reviiirin, alueen, jossa hän tuntee olevansa vahvoilla ja omillaan. Se vie ajan ja voimat.

Kiire, kilpailu työyhteisön sisällä ja ulkopuolella, jatkuvat muutokset ja varuillaan olemisen tarve sekä elinikäisen oppimisen pakko lisäävät stressiä ja työn hallinnan menettämisen uhkaa.

Stressi johtaa psyykkisiin ja fyysisiin reaktioihin, jotka eläkejärjestelmä tulkitsee paoksi ennenaikaiselle eläkkeelle. Siltalan mukaan kyse on pyrkimyksestä palauttaa oma reviiiri, raja itsensä ja toisen välillä.

Tarjoutuva ihmislaboratorio koasetelmineen tulisi kiireen vilkkaa hyödyntää myös tutkimuksellisesti. Tällöin vuonna 1942 syntyneet työssäolevat pääsisivät erityisen huomion kohteeksi. He olisivat ensimmäisiä, jotka äänestävät jaloillaan, voittaako vapaus vai ratkaiseeko raha.

Pirkko Jääskeläinen

Ajassa

4 Puro etsii joustoa, yksi suunta ei riitä

Ilmarisen toimitusjohtaja Kari Puro on leimautunut suomalaisen eläkepolitiikan suunnannäyttäjäksi. Eläkeasioissa napakasti rastille vievä kompassisuunta ei hänelle riitä toisin kuin kevätkesäisillä iltarasteilla. Puro pohtii vaihtoehtoja, koska me vanhenemme yksilöllisesti, vaikka tekisimme päivittäin aivan samaa työtä.

8 Sijoituspolitiikka mietittyttä työmarkkinajärjestöjä

Työeläke-lehden kyselyn perusteella työmarkkinajärjestöt pitävät eläkevarojen sijoituspolitiikkaa tulevaisuuden kannalta hyvin tärkeänä. Järjestöt toivovat myös lakien selkiyttämistä ja ajanmukaistamista. Lisäksi huolta kannetaan työeläkejärjestelmän säilymisestä kansallisissa käsissä.

12 Eläkeremontin alkupalat eduskunnan käsiteltävänä

Yksityisten alojen työeläkelakeihin ja kansaneläkejärjestelmään esitetyt muutokset ovat edenneet Arkadian mäelle. Eduskunnan käsittelyssä olevat uudistukset koskevat muun muassa osa-aika-eläkettä, yksilöllistä varhaiseläkettä ja ikääntyneiden työkyvyttömyyseläkettä.

24 Työeläkeyhtiöiden heikko tulostahti jatkui

Vuonna 2000 alkuun päässyt tuloskehityksen heikentyminen ei jäänyt ohimeneväksi oikuksi. Viime vuonna osakesijoitusten tappiokierre jatkui, vaikka yhä suurempi osa sijoituksista hajautettiin ulkomaisiin kohteisiin.

26 Työeläkevakuutusyhtiöiden tilinpäätöslukuja

28 Työeläkelaitosten avainlukuja vuodelta 2001

Puheenvuoro

7 Varttuneet vahvoilla Valloissa

Terttu Levonen kirjoittaa, että ikärasismia ei Valloissa laajemmin harrasteta, sillä amerikkalaiset arvostavat työelämässä näyttöä ja kokemusta nuoruutta enemmän. Syrjintä iän yhtä hyvin kuin rodun, uskonnon tai sukupuolen takia olisi myös loukkaus ihmisarvoa kohtaan. Jos tätä ei itse älyä, muistutuksen voi saada Amerikan eläkeläisyhdistykseltä (AARP).

Faktaa

14 Työkyvyttömyyseläke on elänyt ajan aalloilla

Työkyvyttömyyseläkettä 40 vuotta sitten rustattaessa mallia otettiin tietysti Ruotsista. Pelkkään lainapukuun meillä ei kuitenkaan tyydytty. Hyvä niin, sillä suhdanteiden viimassa uusia keinoja tarvittavaa, omaa räätäliä on tarvittu monta kertaa. Elastisuudelle on ollut kysyntää milloin mistäkin syystä, ei vähiten eläkkeelle siirtävien määrän heittelemisen takia.

18 Sosiaalimenot ovat hallittavissa

Vaikka väki vanhenee, sosiaalimenot pystytään rahoittamaan myös seuraavien vuosikymmenien aikana. Edes vuosina, jolloin ikääntyneen väestön kuorma on suurin, sosiaalimenot eivät nouse 1990-luvun laman ennätystasolle. Tätä mieltä on yhteiskunnan rahojen riittävyttä ja sosiaaliturvan kuluja selvittänyt Someratoimikunta.

22 OECD: Eläkepolitiikka on menestystarina

Yhdeksässä, maailman vauraimpiin kuuluvassa maassa eläkeläisten käytettävissä olevat tulot ovat 70 - 80 prosenttia työssä olevien tulotasosta. Eläkkeelle siirtyminen merkitsee yleensä enintään vähäistä toimeentulon heikentymistä. Hyvin matala tulotaso on niinkään harvinainen eläkeläisten keskuudessa. Maat ovat Suomi, Ruotsi, Saksa, Italia, Alankomaat, Iso-Britannia, Kanada, Yhdysvallat ja Japani.

Itse asiassa kuultuna

17 Veera Yrjönen 40 vuotta eläkkeellä

Veera Yrjönen tietää omasta kokemuksesta, millaista oli elää työkyvyttömyyseläkkeellä järjestelmän alkuaikoina. Tänä vuonna 85 vuotta täyttäneestä Yrjösestä tuli eläkeläinen 40 vuotta sitten.

20 Voimakas valtio hyvinvointijärjestelmien tukena ja takuuna

Professori Pauli Kettusen mukaan sosiaalivakuutusjärjestelmän rakentamisessa ja uudistamisessa on näkynyt suomalaisen valtion ja yhteiskunnan erityisluonne.
– Sosiaalisen turvallisuuden tuottamisessa valtion vahva osuus on ollut Suomessa sekä periaatteessa hyväksyttyä että käytännössä mahdollista, Kettunen sanoo.

Osastot

29 Työnsä ääressä: Työeläketiedottaja Matti Vainio

30 Tiedoksi

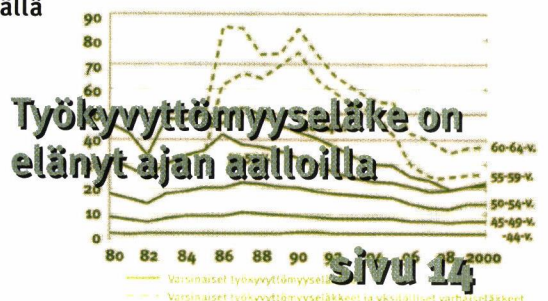
32 Luin kirjan

33 Lukijan kynästä

33 Nimityksiä

34 English Summary

35 Merkki päällä

Puro etsii joustoa, yksi suunta ei riitä

Ilmarisen toimitusjohtaja Kari Puro on leimautunut suomalaisen eläkepolitiikan suunnannäyttäjäksi. Eläkeasioissa napakasti rastille vievä kompassisuunta ei hänelle riitä toisin kuin kevätkesäisillä iltarasteilla. Puro pohtii vaihtoehtoja, koska me vanhenemme yksilöllisesti, vaikka tekisimme päivittäin aivan samaa työtä.

Yhteisin varoin kustannettua lakisääteistä työeläkejärjestelmää uudistetaan Ilmarisen toimitusjohtaja Kari Puron johdolla vastaamaan ajan henkeä. Siihen rakennetaan joustoa molempiin suuntiin.

Tavoitteena on, että jos väsyit, voit siirtyä syrjään 62-vuotiaana, mutta jos työntöä riittää, voit jatkaa 68-vuotiaaksi vailla irtisanomisen uhkaa iän perusteella.

Työeläkevakuuttajat TELAn tutkimuksiin nojaten Puro arvioi, että eläketurvan periaate nauttii laajaa kannatusta. Ihmiset pitävät oikeudenmukaisena eläkkeen ja eläkemaksujen määräytymistä suhteessa ansaittuun palkkaan.

– Talouden dynamiikan kannalta varmaan olisi positiivista, jos työpaikan vaihto ei vaikuttaisi eläkkeeseen. Pysyminen saman työnantajan palveluksessa paremman eläkkeen takia ei ole pelkästään positiivinen asia. Ilman muuta se on järjestelmän suuri epäkohta, jota nyt yritetään korjata.

Toisena uudistustyön keskeisenä asiana on tarkastella palkattomien jaksujen eläkekertymä.

Elinikä pidentynyt

Lakisääteinen työeläkejärjestelmä on kehitetty työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimuksin 1960-luvulla.

Aluksi työnantaja rahoitti eläkkeet kokonaan. Nyt palkansaajat maksavat myös omalta osaltaan eläkkeitään.

Puron mielestä on mainitsemisen arvoista, että silloinen keskustävähemmistöhallitus ei suostunut antamaan tätä koskevaa hallituksen esitystä. Työeläkejärjestelmän synty ratkaistiin eduskunta-aloitteella, jonka suuri enemmistö hyväksyi vuoden 1961 keväällä.

Tuosta lähtien työeläkejärjestelmän peruslähtökohta on ollut Puron mukaan kristallin kirkas. Palkansaajalle halutaan turvata toimeentulo silloin, kun hän vanhuuden tai sairauden vuoksi ei sitä pysty työllä hankkimaan.

– Järjestelmän perusidea on säilynyt koko ajan samana. Muutokset ovat olleet lähinnä hienosäätöä, Puro arvioi.

Ihmisten elinikä on pidentynyt jatkuvasti. Vuodesta 1938 lähtien, jolloin 65 vuoden eläkeikä säädettiin kansaneläkejärjestelmään, ihmisille on karttunut lisää elinvuosia keskimäärin noin 15.

Tämän hetkisten arvioiden mukaan joka kymmenes vuosi tulee aina yksi vuosi lisää. Pidentynyt elinikä on käytännössä siirtynyt eläkeikään.

Tosiasiallinen työssäoloaika on pikemmin-kin lyhentynyt kuin pidentynyt.

Eläkekustannukset nousevat

Toisen maailmansodan jälkeen työkään tulleet ikäluokat ovat olleet pääsääntöisesti 10-15 000 henkeä vuodessa suurempia kuin eläkkeelle siirtyvät. Nyt elämme taitekohtaa, jossa eläkkeelle siirtyy vuodessa 10-15 000 ihmistä enemmän kuin tulee työelämään. Suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen nostaa tilapäisesti, eli 30 vuodeksi, eläkkeelle siirtyvien määrän suhteessa työssäkäyvien määrään.

Työssäkäyvien määrä siis pienenee ja eläkkeellä olevien määrä kasvaa. Koska eläkevakuutusmaksu lasketaan prosentteina palkasta, seuraa väistämättä, että eläkemenon rahoittamiseksi tarvittava prosentti nousee.

Puro muistuttaa, että vasta nyt alkavat päästä eläkkeelle ihmiset, jotka ovat olleet töissä 40 vuotta, ja jotka ovat voineet periaatteessa ansaita täyden eläkkeen.

Eläkkeelle siirtyvät ovat vuosi vuodelta

voineet ansaita paremman eläkkeen ja eläkemeno kasvaa tämän asteittaisen siirtymän takia 15-20 vuotta.

Tämä kaikki yhdessä johtaa siihen, että jos mitään ei tehdä, nykyinen noin 21 prosentin keskimääräinen työeläkemaksu nousisi yli 30 prosentin seuraavan 30 vuoden aikana.

– Nousu on hidasta, mutta kehitys on ruvennut huolestuttamaan työmarkkinajärjestöjä. On sovittu, että kustannukset noususta jaetaan tasan työnantajien ja palkansaajien kesken.

Ei tarvetta purkaa rahastoja

Puron näköpiirissä ei myöskään ole perusteita työeläkerahastojen purkamiseen.

– Pikemmin on ollut jossain määrin keskustelua siitä, että pitäisikö rahastointiastetta nostaa. Toisaalta sillekään ei kovin helposti löydy kannatusta, koska se tarkoittaisi vielä korkeampia maksuja kuin tällä hetkellä maksetaan.

Puro toteaa, että tämänhetkiset eläkemienolaskelmat rakentuvat voimassa olevil-

le rahastointisäädöksille. Tämä johtaa siihen, että rahastoissa on nykysäädöksen mukainen noin 30 prosenttia eläkevastuusta, kun tasapainotila joskus vuonna 2040 saavutetaan ja maksutaso tasoittuu.

Muutaman vuoden välein laadittava eläkemenoennuste osoitti taannoin, että eliniän kasvu pysähtyisi vuoden 2010 tienoilla. Jos tämä ennuste toteutuu, eläkemenoon muodostuisi eräänlainen kyttyrä. Vuosina 2020-2040 menot olisivat nousseet suurten ikäluokkien takia korkealle ja pudonneet taas niiden kuoltua alas.

Ennuste innoitti laskelmiin, joilla kyttyrä olisi tasoitettu purkamalla työeläkerahastoja nopeammin kuin mitä voimassa olevat säädökset edellyttävät. Päätöstä tällaisesta menettelystä ei kuitenkaan tehty.

Puro kertoo, että tuorein eläkemenolaskelma hävittää kyttyrän. Nousu onkin tasaista, koska EU:n, Kelan ja Tilastokeskuksen laskelmat kaikki viittaavat siihen, että elinikä pitenee yhden vuoden aina kymmenessä vuodessa. Rahastojen purkaminen ei tasoittaisi yhtään mitään.

– Tosiasiallinen muutos tapahtuu, kun suuret ikäluokat ovat eläkkeellä ja heidän rahastoidut eläkkeensä purkautuvat. Rahastosta virtaa rahaa ulos enemmän kuin sinne virtaa sisälle. Kun ikäluokat pienenevät, ulosvirtaus pienenee. Aktiivisia toimenpiteitä rahastoinnin suhteen ei ole tällä hetkellä vireillä.

Eläkeläisten tuloerot pienet

Suomalaiseen eläkejärjestelmään sisältyy mielenkiintoinen paradoksi. Suomi on lähes ainoa maa maailmassa, jossa pakollisessa eläkevakuutuksessa ei ole kattoa, mutta eläkeläisten väliset tuloerot ovat kuitenkin maailman pienimmät.

Eläkekatto ei nimittäin toimikaan maailmalla niin kuin hyväuskoinen luulisi. Paremmiin palkattuihin järjestäviin joka tapauksessa eläkkeen itselleen kaikkien tulojen mukaan.

– Usein vapaaehtoiset järjestelyt ovat paljon ruhtinaallisimpia kuin pakolliset järjestelyt. Ne voivat myös olla päällekkäisiä. Jos vaihdat firmaa, saat useita eläkkeitä. Tavalliselle työntekijälle voi taas käydä niin, että eläke jää vanhaan organisaatioon, Puro kertoo.

Vapaaehtoisille eläkkeille jää tilaa

Toimitusjohtaja Kari Puro arvioi, että eläkkeellelähtö täytyy vapaassa maassa olla sellainen hyödyke, joka on ostettavissa.

– Ihmiset vanhenevat hyvin eri tavalla ja työkyvyn säilyminen on kovin yksilöllistä. Uudistuksella tähdätään siihen, että pakollisessakin eläkevakuutuksessa vaihtelu olisi mahdollista ja näkyisi vielä eläkkeessäänkin.

Puro sanoo, että toiset haluavat käyttää rahansa autoihin tai asuntoihin. Toiset osataakseen vapaa-aikaa eläkkeen muodossa. Vakuutusyhtiöt ovat vakuuttuneita, että tällainen tuote täytyy olla olemassa. Valtiovaltakin tukee vapaaehtoisten eläkkeiden hankintaa verovähennyksellä.

Kilpailu tervetullutta, mutta vaikeata

Ilmarisen toimitusjohtaja torjuu epäilyn, että työmarkkinajärjestöjen neuvottelupöydissä olisi eläkeasioista tehty sellaisia ratkaisuja, jotka olisivat vain isojen työeläkevakuuttajien kannalta perusteltuja.

Puron mielestä työeläkelaitosten keskinäistä kilpailua myös lakisääteisessä työeläkevakuutuksessa pitää lisätä, mutta käytännössä se on helpommin sanottu kuin tehty.

Puro kiittelee kilpailuselvitystyöryhmän pyrkimystä lisätä eläkelaitosten välistä kilpailua.

Ehdotukset ovat hänestä oikeansuuntaisia alalle pääsyyn nähden, mutta olemassa olevien keskinäiseen kilpailuun ne eivät juuri vaikuta.

Tuote on fiksattu

Puro muistuttaa, että kuka tahansa eurooppalainen toimija voi tulla Suomeen ja perustaa työeläkeyhtiön. Ryntäystä ei ole, koska järjestelmän luonne hankaa vastaan.

– On tehtävä suuria investointeja, mutta voittoa ei voi kerätä. Ei ole siinä mielessä houkutteleva bisnes tulijoille. Tietysti vakavaraisuuspuskurien kerääminen 1990-luvulla vahvisti alalla olijoiden asemaa suhteessa mahdollisiin uusiin tulijoihin, Puro arvioi.

Viranomainen joutuu myös arvioimaan, etteivät tulijat ole ensimetreillä kaatumassa konkurssiin, sillä yhteisvastuuperiaatteen mukaan viime kädessä työntekijät ja työnantajat joutuisivat maksumiehiksi.

– Ei tulemisen vaikeus johdu olemassa

– Kyse on tällöin yksityisen ihmisen omilla, ei yhteiskunnan varoilla tehdystä valinnasta.

Kun yritykset tarjoavat otsikoita nostattavia eläke-etuja johdolle, Puro tähdenittää, että kyse on firman rahoista, ei meidän yhteisistä rahoistamme.

Puron mielestä on ymmärrettävää, ettei joissakin tilanteissa vanhaa johtoa ole varaa pitää. Yritykselle on edullisempaa päästää toimitusjohtaja pelaamaan golfia ja ottaa uusi tilalle.

Omat rahat ja yhteiskunnan varat saat-

tavat vain joskus sotkeentua eläkekeskusteluissa.

– Yksityisellä järjestelmällä on roolinsa, koska pakollinen on aina kaavamainen. Kokonaisuudesta ja laskentasaännöistä johdun kovin harva meistä saa 60 prosentin eläkkeen. Tosiasiallinen eläke jää 50-60 prosentin väliin. Pakollinen eläke jättää ikään kuin aika paljon varaa satsata omatoimisesti omaan eläkkeeseen, Puro sanoo.

Teksti: Margit Hara

Kuvat: Uzi Varon

olevien yhtiöiden vastahakoisuudesta, vaan työeläkevakuutuksen sosiaalivakuutusluonteesta.

Puro myöntää, että vakuutusala on kohtuullisen keskittynyttä. Ilmarisen ja Varma-Sammon osuus on yhteensä noin 70 prosenttia.

– Ei varmaankaan taloustieteen oppikirjan optimaalisin kilpailutilanne, kun on vain kuusi yhtiötä ja 50 säätiötä, mutta kuitenkin se on ihan aito ja toimiva kilpailutilanne.

Klassisen taloustieteen mukaista vapaita kilvoittelua Puron mukaan ei nähdäkään, koska yritysten tuote eli eläke määritellään laissa. Sitä muutetaan vain lainsäädäntöä muuttamalla ja muut parametrit sopeutuvat tähän tosiasiaan.

– Tuote on fiksattu, sillä ei voi kilpailla

eikä saa kilpailla. Hinnalla voi vähän kilpailla. Ihan takuusti jokainen työeläkeyhtiö pyrkii saamaan niin hyvän tuoton sijoituksilleen kuin mahdollista, koska sijoitustuotot vaikuttavat hyvityksiin, vakuutuksen hintaan.

Työeläkevakuuttajia edustavan Telan tilastojen mukaan työeläkerahastojen osakesijoitusten suhteellinen osuus 69 miljardin euron työeläkevaroista oli viime vuonna 29 prosenttia eli pysyi edellisvuoteen nähden ennallaan.

Uudesta sijoitettavasta varallisuudesta ohjattiin entistä enemmän osakesijoituksiin. Kaikkien työeläkerahastojen kokonaistuotto jäi ensimmäisen kerran 0,3 prosenttia miinukselle, mutta pitkäjänteisessä eläkerahastojen sijoitustoiminnassa sille ei anneta kovin suurta merkitystä. (MH)

– Uuden työpaikan sain helposti, vakuutti kuusikymppinen tuttavani Washingtonissa. Hän jätti stressaavan sihteerin toimen ja myy nyt merkkipaateita elegantissa tavaratalossa. Työpaikkahaastattelussa hänen ikäänsä ei edes kysytty.

Avomielisessä Amerikassa iän tarkistaminen olisi sopimatontakin, sillä sen voisi tulkita syrjintäaikomukseksi, josta helposti seuraa lakimiehen vierailu. Muutenkaan ikärasismia ei Valloissa laajemmin harrasteta, sillä amerikkalaiset arvostavat työelämässä näyttöä ja kokemusta nuoruutta enemmän. Ja tulokset puhuvat puolestaan. Syrjintä iän yhtä hyvin kuin rodun, uskonnon tai sukupuolen takia olisi myös loukkaus ihmisarvoa kohtaan. Jos tätä ei itse älyä, muistutuksen voi saada Amerikan eläkeläisyhdistykseltä (AARP).

Joka toinen yli viisikymppinen amerikkalainen on tuon poliittisista ja taloudellisista kytkennöistä vapaan järjestön jäsen. AARP:n korttelin kokoinen päämaja sijaitsee Washingtonissa, vallan ytimessä. Kongressiehdokkaat kutsuvatkin linnaketta kunnioittavasti Harmaaksi jättiläiseksi, sillä he tietävät järjestön 36 miljoonan seniorijäsenen kuuluvan poliittisesti aktiiviseen sukupolveen, joka täyttää tunnollisesti kansalaisvelvollisuutensa vaaliurnilla.

”Jättiläisen” varat riittävät pitkälle ja lonkerot ulottuvat laajalle. Se tutkii seniorikysymyksiä ja valvoo tiukasti heidän etujaan. Tarvittaessa AARP organisoii jäsenilleen tietokoneita ja puhelinlinjoja, jotta nämä voivat välittää voimakkaan viestin poliitikoille. Järjestöltä saa maksuttomasti muun muassa neuvontaa laki- ja terveysasioissa, tietopaketteja verotuksesta ja isovanhemmuudesta sijoituksiin ja kuluttajansuojiaan.

Capitol-kukkulalla häirii AARP:n asioissa satahenkinen lobbarikaarti. Järjestölehti Bulletin - levikki 22 miljoonaa - seuraa senioriasioiden valmistelua ja politiikkojen kannanottoja niihin. Kongressissa sitä luetaan pelonsekaisella uteliaisuudella.

Toinen jäsenjulkaisu, levikiltään 15 miljoonainen aikakauslehti Modern Maturity tarjoaa taas senioreille tietoa ja virikkeitä elämänlaadun parantamiseksi, unohtamatta mainita AARP:n tarjoamia palveluja ja muita ilmaisia lisätiedon lähteitä.

– Kun täytin 50 vuotta, postilaatikkooni tipahti AARP:n jäsentarjouskirje. Kauheaa! Olinhan täydessä työn touhussa ja eläkeajatus kaukana mielestä, Washingtonissa asuva Leila muistelee jo kaukaista

Varttuneet vahvoilla Valloissa

Terttu Levonen, toimittaja, YTM

tapahtumaa. Hän kuitenkin vastasi tarjoukseen todettuaan, että puolet ”aarpilaisista” olivat hänen laillaan työssäkäyviä.

Valloissa neljä viidestä ikäänntyvien suurten ikäluokkien kasvatista aikoo jatkaa työntekoa yli kuusikymppisinä. Se käy, sillä pakollinen eläkeikä koskee vain tiettyjä ammatteja, kuten lentäjiä ja palomiehiä. Odotettavissa on siis melkoinen muutos työvoiman ikärakenteessa, sillä suuriin ikäluokkiin kuuluu noin 80 miljoonaa vuosina 1946-64 syntynyttä amerikkalaista.

Amerikassa seniorit eivät siis pyri vapaaalle, ”tuottamattomaksi” taakaksi yhteiskunnalle. Siellä ymmärretään myös, että kaikki työ on tuottavaa - ilmainenkin. Omissa kodeissaan asuvista ikäänntyneistä 98 prosenttia kasvattaa osaltaan yhteistä vaurautta auttamalla sukulaisiaan ja tuttaviaan tai tekemällä työtä palkkaa vastaan tai vapaaehtoisesti.

– Kyllä Suomessakin varttuneille pitäisi antaa mahdollisuus tehdä töitä. Jos tuntee itsensä tarpeettomaksi, masentuu. Niin moni suomalainen istuu synkkänä kotonaan ja tuhlaa elämänsä toimettomuuteen, Leila kauhistelee lomakokemuksiaan entisessä kotimaassaan.

AARP tarkkailee valppaana ikärasismin mahdollisia oireita. Oli kyse mauttomasta pilapiirrokselta tai työpaikkasyrjinnästä, asiaan puututaan, usein tuloksellisesti. Järjestön lakimiehet keräävät uhreille - ja itselleen - makeita korvauksia oikeussalissa.

Kun Bill Clinton liputti presidenttiehdokkaana yleisen sairausvakuutuksen puolesta, aarpilaiset ratkaisivat vaalit hänen hyväkseen. Demokraatti Clinton sai taakseen tietävästi kymmenen miljoonan sydämetään republikaanin äänet, koska asia oli senioreille tärkeä.

– Eivätkö he osaa laskea, Clinton pilkkasi jälkeensä vastustajansa George Bushin vaalikampanjaa.

Osaavatko suomalaispoliitikot laskea? Tuntevatko seniorit arvonsa? Meilläkin 50-69 -vuotiaat seuraavat asioita ja äänestävät nuorempiaan ahkerammin. Uurnille heidät kyllä saa vaaleissa kuin vaaleissa ilman äänestyskampanjoita ja lupauksia. Entä jos nuo 1,7 miljoonaa äänestäjää alkavat yhdessä vaatia poliittiselle aktiivisuudelleen katetta? Vaikka pitkän elämäkokemuksensa arvostamista ja äänensä saamista kuuluviin, ainakin itseään koskevissa päätöksissä.

Kaija Kallinen

**Suomen Ammattijärjestöjen
Keskusliiton,
SAK, sosiaalipoliittinen sihteeri**

Sijoituspolitiikka mietityttää työmarkkina- järjestöjä

Työeläke-lehden kyselyn perusteella työmarkkinajärjestöt pitävät eläkevarojen sijoituspolitiikkaa tulevaisuuden kannalta hyvin tärkeänä. Järjestöt toivovat myös lakien selkiyttämistä ja ajanmukaistamista. Huolta kannetaan lisäksi työeläkejärjestelmän säilymisestä kansallisissa käsissä.

T

työmarkkinajärjestöt ovat olleet keskeisesti kehittämässä työeläkejärjestelmää koko sen 40-vuotisen historian ajan. Työeläke-lehti pyysi kahta työnantaja- ja kahta yöntekijäjärjestön edustajaa vastaamaan kolmeen kysymykseen:

- 1 Missä asioissa työeläkejärjestelmä on onnistunut hyvin?
- 2 Missä asioissa olisi pitänyt menetellä toisin?
- 3 Miten tästä eteenpäin eli mihin suuntaan toivoisi järjestelmän tulevaisuudessa kehittyvän?

Kuvat: Eija Hiltunen

1 Ansiokasta ja muihin maihin verrattuna myös harvinaista on, että kaikki palkansaajana ja lähes kaikki yrittäjänä tehty työ on saatu lakisääteisen työeläkevakuuttamisen piiriin. Tuttu iskulause "työstäsi kasvaa työeläke" on nyt entistä todempi! Kattavuus lienee yksi selitys sille, että työeläketurvalla on nykyisin laaja kannatus kaikissa yhteiskuntapiireissä. Sekin on hyvä saavutus.

Viisautta on ollut yksityisellä sektorilla alusta pitäen toteutettu osittainen rahastointi. Tämäkin asia on lakisääteisten eläkkeiden rahoituksessa lähes tuntematon elementti muissa maissa.

Työeläkelakien kehittäminen neuvottelemalla ja sopimalla on osoittautunut kohdullisen hyväksi käytännöksi. Se on auttanut myös lamavuosien kipeissä sopeutuksissa. Työmarkkinaosapuolten aktiivinen rooli selittyy sillä, että työeläkemaksut ovat keskeinen osa työvoimakustannuksista. Siksi on luontevaa, että työmarkkinapöydissä voidaan sekä työeläketurvan sisältöä että sen hintaa.

Työeläkelakien kehittämisessä keskeinen asema on Eläketurvakeskuksen, työeläkelaitosten ja sosiaali- ja terveysministeriön osaavilla asiantuntijoilla. Laajan asiantuntijajoukon kasvattamisessa on tähän asti onnistuttu hyvin.

2 Matka 60-luvulta nykypäiviin on pitkä. Yhteiskunta ja työelämä ovat nyt hyvinkin toisenlaiset kuin työeläkelakeja säädetäessä. Työeläkelakien modernisointi ja selkeytys olisi epäilemättä ollut järkevää aloittaa jo aiemmin. Ehkäpä niin olisi tehtykin, ellei 1990-luvun lama olisi pakottanut toisenlaisiin askareisiin eli säästöpakettiin rustailuun.

Työeläkelakien muutosten ketjuun sisältyy luonnollisesti myös sekä ylivarovaisuutta että virhearviointeja. Esimerkiksi 1980-luvun puolivälissä valmisteltiin yksityisen sektorin osa-aikaeläkesäännökset niukkastyyliin. Sen jälkeen ihmeteltiin monta vuotta, miksi tätä eläkettä käyttivät vain aniharvat duunarit! Jälkiviisasteluna

Kaija Kallisen mielestä työeläkelakien muutosissa on ollut myös ylivarovaisuutta. Siitä esimerkkinä 1980-luvulla valmistettu yksityisen puolen osa-aikaeläke.

voi todeta, että varhaiseläkkeiden käyttö ja myös ikääntyvien asema työelämässä olisi saattanut kehittyä toisin, jos osa-aikaeläke olisi alun perin toteutettu liberaalisti ja jo ennen yksilöllisen varhaiseläkkeen voimaantuloa.

Työeläkelakien valmistelua on viime vuosina vetänyt yksityissektori. Julkisen puolen neuvonpidot ovat alkaneet, kun yksityisen sektorin ratkaisu on jo ollut tiedossa. Kokonaisuudelle ja etenemiselle olisi ollut järkevää pyrkiä aktiivisesti rakentamaan samatahtiset neuvottelut.

3 Työeläketurvaa on syytä vaalia lakisäänteisenä ja kattavana. Se on tärkeää ennen muuta pieni- ja keskituloisille palkansaajille, joilla ei ole mahdollisuuksia parantaa eläketurvaa vapaaehtoisilla ostoeläkkeillä. Eläkepolitiikka on myös pidettävä kansallisessa päätöksenteossa siitä huolimatta, että haasteet ovat pitkälti samat kuin muissa Euroopan unionin jäsenmaissa.

Lähiajan urakka on saattaa loppuun valmistelussa oleva työeläkelakien selkeyttäminen ja ajanmukaistaminen. Työeläketurvaa legitimitettiin säilyttäminen, mikäli työeläketurva on ymmärrettävä ja se tuottaa oikeudenmukaisen eläkkeen riippumatta työ- tai yrittäjäsuhteiden pituudesta tai lukumäärästä sekä ansioiden kehityksestä työhistorian aikana. Elantonsa palkkatyöstä tai yrittäjänä tienaa-avien on voitava uskoa, että työ kasvattaa turvan myös vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalle.

Toisaalta on välttämätöntä nopeasti vahvistaa työeläkkeiden pitkän aikavälin rahoitusta. Nyt, kun me suurten ikäluokkien naiset ja miehet olemme vielä laajasti työelämässä, olisi viisasta maltillisesti lisätä työeläkkeiden rahastointia. Se olisi todellista sukupolvien välistä solidaarisuutta, kun emme sysäisi jälkeemme syntyneiden pienempien ikäluokkien maksettaviksi koko sitä maksurasitusta, joka aiheutuu ikärakenteen muutoksesta ja eliniän pitenemisestä.

Markku Koponen

Palvelutyönantajien, PT, johtaja

1 Nykyinen työeläkejärjestelmä on pitkän aikavälin rakennustyön tulos. Se antaa työntekijöille ja yrittäjille toimeentulon turvan työkyvyttömyyden, vanhuuden ja perheen huoltajan kuoleman varalle. Järjestelmä on kattava, sen korvaustaso kohtuullinen ja se koskee yhtäläisin edellytyksin kaikkia työtä tekeviä.

Työeläketurvaa hoidosta vastaavat yksityiset vakuutusyhtiöt, eläkesäätiöt ja eläkekassat. Hajautettu toimintamalli, jossa työnantajalla on oikeus eläkelaitoksen valintaan ja eläketurvaa järjestämistapaan, on osoittautunut hyvin toimivaksi. Se on myös hajauttanut eläkejärjestelmän riskejä, kun rahastoitujen eläkevarojen hoidosta ovat vastuussa useat eri eläkelaitokset.

Kun eläkejärjestelmää on rakennettu, etuuskäytäntöä ja vakuuttamista koskeva lainsäädäntö on ollut jatkuvassa muutostilassa. Muutoksen hallinta on ollut haastavaa. Siitä työeläkejärjestelmä on kokonaisuudessaan selvinnyt hyvin.

Työmarkkinaosapuolten sitoutuminen yhteisesti neuvoteltuihin muutoksiin ja asioiden kolmikantainen valmistelu ovat luoneet vakautta järjestelmän kehittämiseen myös epävakaina aikoina. Suuria virheitä järjestelmän kehittämisessä onkin tehty silloin, kun työmarkkinaosapuolet eivät olleet yksimielisesti muutosten takana.

Markku Koponen haluaisi, että vapaaehtoinen eläkevakuutus nähtäisiin tulevaisuudessa entistä enemmän lakisäänteisen täydentäjänä.

2 Työeläkejärjestelmä on rakennettu vuosikymmenten kuluessa tilkkutäkinä palapalalta. Tästä on ollut seurauksena monimutkainen sekä vaikeasti hallittavissa ja ymmärrettävissä oleva kokonaisuus. Siihen on vaikuttanut paljolti myös se, että monet uudistukset on pyritty toteuttamaan millimetrin tarkasti oikeudenmukaisina, mikä on merkinnyt runsaasti yksityiskohtaisia säädöksiä ja soveltamisohjeita.

Eläketurvan määräytyminen ja yksilöta-sisältö ovat enää harvojen asiantuntijoiden hallussa. Myös työnantajat ovat todellisessa viidakossa valitessaan oikeaa eläkelaitosta sen mukaan, onko kysymys pitkästä vai pätkestä työsuhteesta, millä alalla työ tehdään ja kuinka paljon siitä on maksettu palkkaa.

Myös eläke-etuuksien kehittämisessä on tapahtunut selviä ylilyöntejä. 1980-luvun varhaiseläkeratkaisut, erityisesti työttömyyseläkkeessä ja yksilöllisessä varhaiseläkkeessä, johtivat varhaisen eläkkeelle siirty-

misen ihannoitiin, mistä oli seurauksena eläkkeelle siirtymisiän merkittävä aleneminen. Sen seurauksen myös maksurasitus on nousseensa sietämättömän korkealle tasolle. Virheiden korjaaminen on myöhemmin osoittautunut työlääksi.

3 Työeläkejärjestelmän viime aikaisissa uudistuksissa tärkein tavoite on ollut kannustaa työssä jatkamista nykyistä pitempään ja siten helpottaa kustannusrasitusta tulevaisuudessa. Rahoitusta taas on pyritty uudistamaan niin, että se myös pitkällä aikavälillä olisi nykyistä kestävämmällä perustalla, ja että maksurasitus säilyisi kansantalouden kantokyvyn rajoissa. Järjestelmän kehittäminen näiden periaatteiden pohjalta on edelleen tulevaisuuden ydinkysymyksiä.

Kiireellisintä olisi nyt saada syksyllä työmarkkinaosapuolten sopima kauaskantoi-

nen paketti valmiiksi myös avoimista olevista kysymyksistä. Se yksinkertaistaisi järjestelmää, saattaisi eläke-etuudet nykyistä kestävämmälle pohjalle ja vakauttaisi työeläkkeiden rahoitusta.

Työeläkejärjestelmällä on aina ollut traumaattinen suhtautuminen yksilölliseen, vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen. Olisi hyvä, jos tulevaisuudessa vapaaehtoinen eläkevakuutus nähtäisiin entistä enemmän lakisääteisen täydentäjänä. Tilaa pitäisi olla näille molemmille.

Kansalliset eläkejärjestelmät ovat nyt myös Euroopan unionissa syynissä, kun siellä on päätetty avoimen koordinaation soveltamisesta eläkejärjestelmien arviointiin. EU-tason yhteistyöhön on suhtauduttava avoimesti, mutta kriittisesti. Kansainvälisissä muutospaineissa tärkeätä on säilyttää työeläkejärjestelmä myös tulevaisuudessa kansallisissa käsissä.

Lasse Laatumen

Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton, TT, johtaja

- 1 Edunsaajien palvelussa.
  - 2 Järjestelmä myötäili aikanaan poliitikkoja rönsyilevien etuuksien luomisessa. Niiden vastustamisessa, karsimisessa ja sijoituspolitiikan uudelleensuuntaamisessa olisi pitänyt toimia paljon aikaisemmin.
  - 3 Maksukehityksen hillintä on tärkein tehtävä. Maksu on pidettävä kohtuuden rajoissa. Eläköitymisikä on saatava nousemaan. Etuuksien sopeutusta on tarvittaessa jatkettava. Sijoituspolitiikassa ei ole varaa epäonnistua.
- Järjestelmän on oltava itsekriittinen. Vanhaan omahyväisyyden syntiin ei saa langeta.

Veikko Simpanen

Toimihenkilökeskusjärjestön,
STTK, sosiaalisihteeri

1 Työeläkejärjestelmä eläketurvan antajana on kasvanut täyteen mittaansa hitaasti, mutta varmasti 40 vuoden ajan. Ehkäpä olennaisempia oivalluksia järjestelmän toteutuksessa on ollut juuri tämä hidaskasvaminen ja vähin erin kansaneläkkeen korvaaminen. Se on antanut mahdollisuuden pitää kiinni annetuista olennaisista eläkelupauksista. Saman aikaisesti on voitu toteuttaa rahastointia ja kasvattaa eläkelaitosten vakavaraisuutta.

Rahastointiasteen ja vakavaraisuuden kasvattamisella on puolestaan voitu luoda edellytykset suhdannevaihtelujen vaikutusten tasoittamiselle sekä alentaa tulevien vuosikymmenien maksupaineita.

Suomen ainutlaatuinen tapa järjestää kokonaiseläke kahden lakisääteisen eläkevakuutusjärjestelmän, kansaneläkkeen ja työeläkkeiden yhdistämisellä, on osoittautunut erinomaiseksi käytännön järjestelyksi turvan antajana. Tämän takia Suomessa on eläkkeensaajien kesken poikkeuksellisen pienet tuloerot. Kokonaiseläketurva eläkeläisväestöllämme on toki vielä keskimääräisesti vaatimaton, mutta se on vuosi vuodelta kohentunut.

2 Kansalaisten uskoa työeläkejärjestelmää kohtaan koeltiin liikaa viime vuosikymmenen kuluessa. Kehittämisen alle kätkeytyvät toistuvat turvan leikkaukset aiheuttivat epäluottamusta työeläkejärjestelmää kohtaan. Luottamus turvan jatkuvuuteen kär-

Veikko Simpanen uskoo, että työeläkejärjestelmän kehittämisen alle kätkeytyvät turvan leikkaukset ovat heikentäneet järjestelmän luottamusta. Näin ei saa enää jatkua.

si. Uusliberalistiset tahot tarttuivat tähän tilaisuuteen välittömästi käynnistämällä avoimen ja aktiivisen toiminnan etuusperusteisen työeläkejärjestelmän romuttamiseksi ja sen korvaamiseksi maksu- ja sijoitustuottoperusteisilla eläkevakuutuksilla.

Kaikesta koetusta on otettava opiksi. Enää ei ole varaa päästää yleistä kansalaisten uskoa työeläketurvaan heikkenemään. Uusliberalisteille on vastattava välittömästi julkisuudessa asiaperustein ja heidän todelliset tarkoitusperänsä on rohkeasti kerrottava kansalaisille.

Eläkkeelle siirtyvät Suomen kansalaiset ovat keskimäärin yli 20 vuotta eläkkeellä. Eläketurva on pitkäaikainen elämänturvan antaja. Kansalaisten uskoa työeläketurvan jatkuvuuteen ei saa enää heikentää myöskään toistuvilla lakisääteisen eläkejärjestel-

män muutoksilla. Vakaus antaa turvallisuutta.

3 Tulevaisuudessakin on säilytettävä järjestelmän etuusperusteisuus. Siirtyminen vain maksetuilla euroilla karttuvaan eläketurvaan merkitsisi ahneuden oikeutta ja yhteiskunnallisen solidaarisuuden katoamista tärkeimmästä sosiaaliturvajärjestelmästämmme.

Toinen tulevaisuuden kannalta tärkeä kysymys on eläkevarojen sijoitusriskien hallitseminen. Uusliberalistien vaatimuksista huolimatta osakesijoittamista on harjoitettava erittäin harkitusti sekä hajautevasti. Eläkelaitosten vakavaraisuusvaatimuksia on kasvavien sijoitusriskien takia lisättävä.

Rahastointiasteen nostaminen hallitusti seuraavan kymmenen vuoden aikana olisi myös varmasti viisas toimenpide.

Eläkejärjestelmän tulisi tutkimuksella seurata tiiviisti eläketurvaan tehtyjen muutosten vaikutuksia eläkeläisväestön toimeentuloon. Köyhyyden poistaminen ja torjuminen myös eläkeläisväestöltä on hyvinvointiyhteiskunnan keskeinen tehtävä. Sivistys- ja hyvinvointivaltiossa on tarkoin seurattava toteutuvaa tulonjakokehitystä ja estettävä sosiaaliturvan varassa pitkäaikaisesti elävän ihmisen suhteellisen aseman heikkeneminen.

1 Missä asioissa työeläkejärjestelmä on onnistunut hyvin?

2 Missä asioissa olisi pitänyt menetellä toisin?

3 Miten tästä eteenpäin eli mihin suuntaan toivoisi järjestelmän tulevaisuudessa kehittyvän?

Kuva: Eija Hiltunen

Eläkeremontin alkupalat eduskunnan purtavana

Yksityisten alojen työeläkelakeihin ja kansaneläkejärjestelmään esitetyt muutokset ovat edenneet Arkadian mäelle. Eduskunnan käsittelyssä olevat uudistukset koskevat muun muassa osa-aikaeläkettä, yksilöllistä varhaiseläkettä ja ikääntyneiden työkyvyttömyyseläkettä.

Hallitus on antanut eduskunnan käsiteltäväksi ensimmäisen osan keskeisten työmarkkinajärjestöjen viime marraskuun periaatesopimuksesta. Esityksen mukaan osa-aikaeläkkeen ikäraja muuttuu takaisin 58 vuoteen ja yksilöllinen varhaiseläke poistuu vuoden 1943 jälkeen syntyneiltä. Samalla 60 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Lisäksi helpotetaan laman seurauksena pitkittyneen työttömyyden vuoksi väliinpuotoajiksi joutuneiden ikääntyneiden työttömien työttömyyseläkkeelle pääsyä. Muutosehdotus koskee ainoastaan yksityisten alojen työeläkelakeja ja kansaneläkejärjestelmää.

Vaikka osa-aikaeläkkeen alaikäraja muutetaan takaisin 58 vuoteen, säilyy vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä mahdollisuus jäädä osa-aikaeläkkeelle 56 vuoden iän täytettyään. Heihin sovelletaan nykyisen lain osa-aikaeläkesäännöksiä uudistuksen jälkeenkin.

Periaatesopimuksessa sovittiin myös, että ammatillisesta kuntoutuksesta säädetään lakisäateinen oikeus työeläkejärjestelmässä. Tämän muutoksen valmistelu on käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriössä.

Osa-aikaeläkkeeseen uudet ehdot

Vuoden 1946 jälkeen syntyneitä koskevat uudet osa-aikaeläkkeen ehdot. Ikäraja korottuu 58 vuoteen ja lisäksi heikennetään hiukan osa-aikaeläkkeen jälkeistä vanhuuseläkettä. Osa-aikaeläkkeensaajalle kertyy eläkettä paitsi työstä myös osa-aikaeläkkeellä olon ajalta.

Kertymä eläkeajalta lasketaan kokoaikaisen työn ja osa-aikaisen työn palkkojen erotuksesta eli ansion alenemasta. Tätä vanhuuseläkekertymää pienennetään nykyisestä 1,5 prosentista puolelta eli 0,75 prosenttiin. Sen sijaan jos osa-aikaeläkeläiselle myönnetään työkyvyttömyyseläke, se lasketaan jatkossakin

1,5 prosentin kertymällä myös ansion alenemasta.

Jatkossakin osa-aikatyöstä kertyy vanhuuseläkettä normaaliin karttumisprosenttien mukaan eli 1,5 prosenttia 60-vuotiaaksi asti ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia. Periaatesopimuksen mukaan eläkkeen kertymistä parannetaan uudella kannustinkarttumalla vuoden 2005 alusta lukien. Uusi 4,5 prosentin kannustinkarttuma alkaisi 63 vuoden iän täyttämisenä ja se koskisi myös osa-aikatyötä. Siihen saakka eläkettä kertyisi 1,5 prosenttia vuodessa.

Kannustinkarttumaa koskevaa muutosta ei ole toteutettu vielä tässä lainmuutosesityksessä. Kun se toteutetaan, uusille osaaikaeläkkeensaajille myönnettävä vanhuuseläke ei juurikaan jää nykyistä pienemmäksi, jos sitä parantaa osa-aikatyötä jatkamalla.

Ammatillisuus painottuu

Vuonna 1943 ja sitä ennen syntyneellä työntekijällä on oikeus yksilölliseen varhaiseläkkeeseen 58 vuotta täytettyään, jos hän täyttää muut yksilöllisen varhaiseläkkeen ehdot. Tämän ikäiset voivat jatkossakin jäädä yksilölliselle varhaiseläkkeelle nykyisin ehdoin. Lainmuutos ei siis koske heitä.

Sen sijaan vuoden 1943 jälkeen syntyneiltä työntekijöiltä yksilöllinen varhaiseläke erillisenä eläkevuotona lakkaa. Samalla kuitenkin lisätään lakiin uusi säännös 60 vuotta täyttäneiden työntekijöiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnista. Heidän työkyvyttömyyseläkeoikeuttaan arviotaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ikääntymiseen liittyviin tekijöihin yhdistettynä tekee työn jatkamisen kohtuuttomaksi. Tämä säännös korvaa yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaamista.

Yksilöllinen varhaiseläke on helpottanut työelämän rakennemuutoksessa pitkän työuran tehneiden ja kuluttavissa ammatissa toimineiden ikääntyvien työntekijöiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Se on täyttänyt hyvin tarkoituksensa.

Nyt on kuitenkin väestön ikärakenteen muutoksen takia aika jatkaa toimia, joilla tuetaan ikääntyvien henkilöiden mahdollisimman täysipainoista työelämään osallistumista. Vaikka erityisesti 55-59 -vuotiaiden työllisyysaste onkin viime vuosina parantunut, työssä jatkaminen vanhuuseläkeikään asti on yhä harvinaista. Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaaminen ja kuntoutus-

ta koskevat muutokset tähtäävät osaltaan siihen, että ikääntyneet työntekijät voisivat jatkaa pitempään työelämässä.

Kuntoutuksesta oikeus

Periaatesopimuksessa sovittiin myös työeläkejärjestelmän ammatillista kuntoutusta koskevista muutoksista. Työntekijällä olisi oikeus ammatilliseen kuntoutukseen jo silloin, kun on objektiivisesti todettavissa oleva uhka, että hän tulee lähivuosina sairauden, vian tai vamman takia työkyvyttömäksi. Myös työkyvyttömyyseläkkeen saajalla voisi olla oikeus ammatilliseen kuntoutukseen.

Edellytyksenä työeläkelakien mukaiselle kuntoutukselle olisi, että kuntoutusta haetaan työsuhteen jatkuessa tai lyhyen ajan kuluttua työsuhteen päättymisestä. Laissa tämä on sidottu siihen, että niin sanottu tulevan ajan oikeus olisi vielä voimassa.

Lisäksi edellytetään, että työkyvyttömyyden uhka voidaan torjua tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella. Ammatillinen kuntoutus on tarkoituksenmukaista silloin, kun eläkelaitos voi arvioida sen mahdollistavan työelämään palaamisen taikka siirtävän tai estävän työkyvyttömyyden. Tätä arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän sairaus, vika tai vamma, ikä, aikaisempi toiminta ja koulutus ja näihin verrattavat sosiaalis-taloudelliset seikat. Työeläkelakien mukaisen ammatillisen kuntoutuksen edellytyksenä on myös, että sillä on todennäköisesti eläkemenoa säästävä vaikutus.

Näistä kuntoutuksen edellytyksistä hakija saa muutoksenhakukelpoisen päätöksen.

Eläkelaitokselle harkintavalta

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteet säilyisivät nykyisellään. Niitä ovat esimerkiksi työhön tai ammattiin johtava koulutus tai työhön valmennus. Kuntoutuksen sisältö ja yksityiskohtainen toteuttaminen riippuisivat viimekädessä eläkelaitoksen harkinnasta, joskin kuntoutujalla itsellään olisi myös näissä asioissa pitkälle menevä vaikuttamisen mahdollisuus kuten nykyisinkin.

Työntekijällä olisi siis oikeus valittaa siitä, kohdistuuko häneen uhka tulla sairauden, vian tai vamman takia työkyvyttömäksi lähivuosina sekä siitä, onko tämä uhka torjuttavissa tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella. Sen sijaan siitä ei voisi valittaa, että eläkelaitos olisi

päätenyt torjumaan työkyvyttömyyden uhkaa työhön valmennuksella eikä hakijan toivomalla ammatillisella koulutuksella.

Osakuntoutusraha uutta

Nykyisin ammatillisen kuntoutuksen edellytyksenä on, että kuntoutus estää työntekijää tekemästä työtä kokonaan. Jatkossa riittää, että hän on estynyt tekemään työtä osittain. Jos kuntoutuja ansaitsee ammatillisen kuntoutuksen aikana työansioita yli puolet eläkepalkasta, kuntoutusraha olisi puolet täydestä kuntoutusrahasta.

Jatkossa 33 prosentin kuntoutuskorotus maksettaisiin kaikille kuntoutujille ainoastaan kuntoutustoimenpiteiden ajalta. Sitä ei enää maksettaisi odotus- ja väliajoilta. Harkinnanvarainen kuntoutus säilyisi ennallaan.

Kuntoutusmuutoksia koskevan hallituksen esityksen valmistelu on käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriössä. Esitys annettaneen eduskunnalle vielä tämän kevään aikana. Tarkoitus on kouluttaa vuoden 2003 aikana erilaisia kuntoutuksen toimintatapoja uusista säännöksistä sekä kehittää työterveyshuollon ja kuntouttajien toimintatapoja ja yhteistyötä. Jotta kentällä olisi mahdollisimman oikea tieto uudistuksen sisällöstä, nämä toimenpiteet on tarkoituksenmukaisesti toteuttaa ennen näiden lainmuutosten voimaantuloa. Tällä tavalla voidaan vaikuttaa siihen, että työeläkekuntoutuksen hakeutuisivat ne, joilla on mahdollisuus sitä saada.

Kuva: Hannu Nykänen

Riitta Korpiluoma
Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö
Lainopillinen johtaja 1.10.2002 lukien

Työkyvyttömyyseläke on

Työkyvyttömyyseläkettä 40 vuotta sitten rustattaessa mallia otettiin Ruotsista, mistäpä muualtakaan. Pelkkään lainapukuun meillä ei kuitenkaan tyydytty. Hyvä niin, sillä suhdanteiden viimassa uusia keinoja taitavaa, omaa räätäliä on tarvittu monta kertaa. Elastisuudelle on ollut kysyntää milloin mistäkin syystä, ei vähiten eläkkeelle siirtyvien määrän heittelemisen takia.

K

uten tiedetään, työntekijäin eläkelain ensimmäinen versio oli lyhyt ja ytimellä. Niukka oli sen työkyvyttömyyden määritelmäkin: "Oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä on joka tapauksessa työntekijällä, joka saa sairauden, vian tai vamman perusteella kansaneläkettä".

Pykälän ideana oli, että kun työntekijälle myönnetään kansaneläke, hän saa työeläkkeensä automaattisesti työeläkelaitoksesta. Työnantajalla oli kuitenkin mahdollisuus eläkejärjestelyn yhteydessä lisämaksua vastaan valita lievempikin työkyvyttömyyden määritelmä. Yleisissä vakuutusehdoissa oli yhtenä vaihtoehtona osatyökyvyttömyyseläke.

Järjestelmä toimi kuitenkin huonosti. Kansaneläkeasiain käsittely viipyi usein pitkään ja seula eläkkeelle oli tiheä. Hakijan piti näet olla kykenemätön huolehtimaan itsestään voimiaan ja kykyään vastaavalla työllä. Eläkelautakunta alkoikin irrottautua kansaneläkkeen sidonnaisuudesta ja harkitsi työkyvyttömyyttä itsenäisesti.

Järjestelmän omanarvontuntokin, jota noissa oloissa piti vahvistaa, vaati omintakeista määritelmää. Muutos tuli voimaan jo 22.11.1963, ja näin siirryttiin yleisestä työkyvyttömyydestä ammatilliseen. Työkykyä arvioitaessa oli otettava huomioon työntekijän entinen työ tai muu siihen verrattava työ. Välittömänä esikuvana oli juuri säädetyn sairausvakuutuslain ammatillisesti määritelty työkyvyttömyys. Kansaneläkelaisissa uudenlaiseen arviointiin siirryttiin seuraavana vuonna.

Ratkaisukäytännön luotaessa keskeinen henkilö oli Eläketurvakeskuksen lainopillinen johtaja **Heimer Sundberg**, joka Kelan lisätyssä hallituksessa oli saanut johdatusta legendaariselta ylilääkäri **Eero Pontevalta**. Käytännön muokkasivat myös eläkelaitosten ylilääkärit, joilla oli enimmäkseen henkivakuutustausta.

Pykälän ammatillisesta painotuksesta huolimatta ratkaisutoiminta rakentui tuolloin paljolti Pontevan kehittämään lääketieteellisen haitan arviointiin. Nyrkkisääntö oli, että vanhan KEL-määritelmän

mukaisen eläkkeen sai, jos haitta oli 70 prosenttia, uudessa systeemissä lähtökohta oli 50 prosenttia.

Ajan henki heijastui

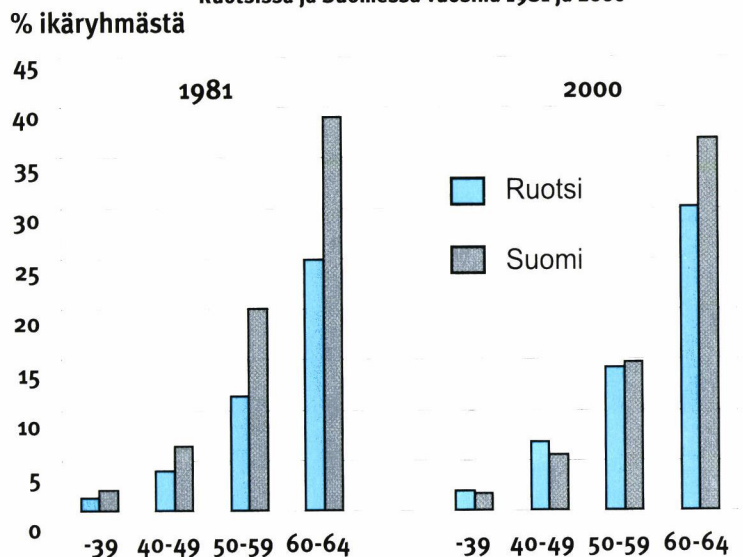
Määrittely muuttui jälleen vuoden 1973 alussa, kun osatyökyvyttömyyseläke otettiin uudeksi eläkeuudoksi. Pykälä on edelleenkin silloin kirjoitetussa asussaan. Säännöstö perustuu ylijohdaja **Jussi Linnamon** johdolla toimineen eläkejärjestelmäkomitean IX osamietintöön.

Valmisteilla ollutta osatyökyvyttömyyseläkettä opiskeltiin jo vuoden 1971 työeläkepäivillä. Ruotsalainen asiantuntija **Sten Erik Strandberg** kertoi, että heillä käyttöön otettu uudenlainen arviointi rakentuu taloudelliseen näkökulmaan (inkomstbortfall), joskin myös sosiaalisia tekijöitä ja ikääntymistä painotettiin. Suomalaisessa sovellutuksessa väheni lääketieteen osuus ja sittemmin alettiin puhua ajan hengen mukaisesti sosiaalitaloudellisesta arvioinnista.

Odotuksista huolimatta osaeläke ei ottanut tulta työntekijäpuolella. Yrittäjien olosuhteisiin se sopi paremmin, ja alkuun sitä käytti erityisesti Mela pehmentämään muutoin tiukahkoa työkykyarviointiaan. Vasta seuraavina vuosikymmeninä osatyökyvyttömyyseläke sai jalansijaa LEL:n ja sitten myös TEL:n piirissä erityisesti silloin, kun se voitiin liittää soviteltuun työtömyyspäivärahaan.

Varsinainen työkyvyttömyyden määrittely sai 1980-

Kuva 1. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien väestöosuus Ruotsissa ja Suomessa vuosina 1981 ja 2000

Lähteet: Nososko 1995, Social försäkringsboken 2001, ETK:n ja Kelan yhteistilastot

elänyt ajan aalloilla

luvun puolivälistä seurakseen yksilöllisen varhaiseläkkeen arvioinnin. Uusi määrittelytapa heijastui luonnollisesti kokonaisutoimintaan, myös varsinaisen työkyvyttömyyden arviointiin. Kolmantena vaihtoehtoisena reittinä oli 1970-luvun alkupuolelta lähtien ollut työttömyyseläke.

Marraskuun 2001 työmarkkinasopimus poistaa vähitellen nämä rinnakkaiset eläke muodot. On mielenkiintoista nähdä, millaisena klassinen työkyvyttömyyseläke jatkaa elämäänsä. Kuten sovittu on, jättää yksilöllinen varhaiseläke joka tapauksessa siihen pysyvän jälkensä ainakin arvioitaessa yli 60-vuotiaiden eläkeoikeutta.

Naapurimaiden erot tasoittuneet

Yksilöllisen varhaiseläkkeen määritelmää lukuun ottamatta kaikilla työkyvyttömyyspykälillä on ollut esikuvansa Ruotsin lainsäädännössä. Vaikka kysymys onkin ollut lainatavarasta, ovat säännöt saaneet Suomessa omat sovellutuksensa, jotka aikojen kuluessa ovat myötäilleet yhteiskuntamme rajujakin muutoksia.

Esimerkiksi 1990-luvulta alkaen vaikuttanut kuntoutuksen ensisijaisuus on muuttanut ja tehostanut tapaa arvioida työkyvyttömyyttä ilman, että työkyvyttömyyden määritelmää on muutettu. Suunnan merkitys on ollut myös lääketieteellisten mittausmenetelmien kehittymisellä. Samalla on medisiinisen arvion merkitys uudelleen korostunut.

Ruotsista lainattu työkyvyttömyyspykälä tuotti Suomen oloissa suhteellisesti paljon enemmän työkyvyttömyyseläkeläisiä kuin Ruotsissa. 1980-luvun alussa työkyvyttömyyseläkeläisten väestöosuus oli kaiken ikäisillä suomalaisilla suurempi kuin ruotsalaisilla.

Nyt kaksi vuosikymmentä myöhemmin tilanne on jonkin verran tasoittunut. Vanhimmissa ikäryhmissä suomalaiset ovat edelleen työkyvyttömämpiä kuin ruotsalaiset, mutta nuorempien tilanne on kääntynyt päinvastaiseksi: alle 50-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeellä olevien väestöosuus on Ruotsissa hiukan suurempi kuin Suomessa.

Kirjoittajat, Seppo Pietiläinen ja Raija Gould, keuhkosairauksien tutkimuskeskuksessa.

Nopea kasvu ja raju supistuminen

Työkyvyttömyyseläkkeiden nelikymmenvuotinen historia kertoo paitsi lakipykäliden muutoksista myös suurista vaihteluista eläkkeelle siirtyvien määrissä. Nämä vaihtelut eivät selity pelkästään väestön terveyden ja toimintakyvyn muutoksilla, myös monet yhteiskunnalliset kehityskulut ovat vaikuttaneet työkyvyttömyyseläkkeiden kasvuun ja supistumiseen.

Ensimmäinen vuosikymmen oli jatku-

van kasvun aikaa. Uusien työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärä kasvoi ripeästi aina 1970-luvun alkupuolelle asti. Taustalla oli työeläkejärjestelmän vähittäinen voimaantulo ja toisaalta maatalouselinkeidon raju supistuminen; työkyvyttömyyseläkemahdollisuus vauhditti rakennemuutosta entisestään.

Toinen vuosikymmen, 1970-luvun alkuvuosista 1980-luvun puolelle oli puolestaan nopean supistumisen kausi. Uusien työkyvyttömyyseläkkeiden väheneminen johtui muun muassa verenkiertoelinten sairauksien suotuisasta kehityksestä, työttömyydestä, sairauspäivärahan kor-

vaustason kutistumisesta ja joidenkin arvelujen mukaan myös tiukentuneesta arviointikäytännöstä.

1970-luvun uudella työkyvyttömyyseläkemuodolla, osaeläkkeellä, oli merkitystä lähinnä maatalousyrittäjien eläkekäytännössä. Vuosikymmenen puolivälissä runsas neljännes maatalousyrittäjien uusista työkyvyttömyyseläkkeistä oli osaeläkkeitä, kun taas palkansaajilla vastaava osuus oli vain kolmisen prosenttia.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen kultakausi...

1980-luvun jälkipuoliskolla työkyvyttömyyseläkkeiden hakemistaltiutus ja alkavuus saavuttivat uuden huipun. Tämä oli ennen kaikkea yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöön oton ansiota (kuva 2). Yksilöllisen varhaiseläkkeen suosio oli alkuvuosina huomattavasti ennakoitua suurempi. Hallituksen esityksessä vuonna 1985 arvioitiin, että vuoden 1988 lopussa yksilöllisellä varhaiseläkkeellä olisi 7 200 henki-

lää, mutta toteutunut lukumäärä oli lähes kolminkertainen eli 20 700.

Kun työkyvyttömyyseläkkeiden ensimmäinen kasvukausi kytkeytyi maatalouden supistumiseen niin 1980-luvun laajentumisvaihe liittyi puolestaan jalostuselinkeinojen työvoiman vähenemiseen ja palvelujen ja informaatiosektorin kasvuun. Varhaiseläkepolitiikka - ikääntyneiden ja vähemmän koulutettujen siirtäminen työvoiman ulkopuolelle - oli osa suomalaista kilpailukykyä painottavaa talous- ja sosiaalipoliittista toimintatapaa (Hytti, Varhainen eläkkeelle siirtyminen - Suomen malli 1998).

...ja hiipuminen laman varjossa

Yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttö alkoi 1990-luvulla hiipua sen jälkeen kun alkuvaiheen patoutunut käyttötarve väheni. Myös varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen alkavuus pieneni. Tälle kehitykselle löytyi monenlaisia syitä. Työikäisen väestön koettu terveys ja työkyky paranivat, ja kuntoutuksen ja TYKY-toiminnan merkityksen korostuminen lisäsi työssä jatkamisen mahdollisuuksia. Eläkehakemusten hylkäysosuuden kasvu rajoitti eläkkeelle siirtyvien määrää, ja yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajojen muutokset vähensivät tämän eläkemuodon käyttöä.

Kaikkein merkittävin tekijä oli kuitenkin työllisyystilanteen kehitys. Vaikka työttömyys tai sen uhka saattoivat joissa-

kin väestöryhmissä lisätä työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista, 1990-luvun suurtyöttömyyden vaikutus oli kuitenkin pääasiassa toisensuuntainen. Varsinkaan työttömyysputkessa tai työttömyyseläkkeellä olevat ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät eivät hakeutuneet työkyvyttömyyseläkkeelle.

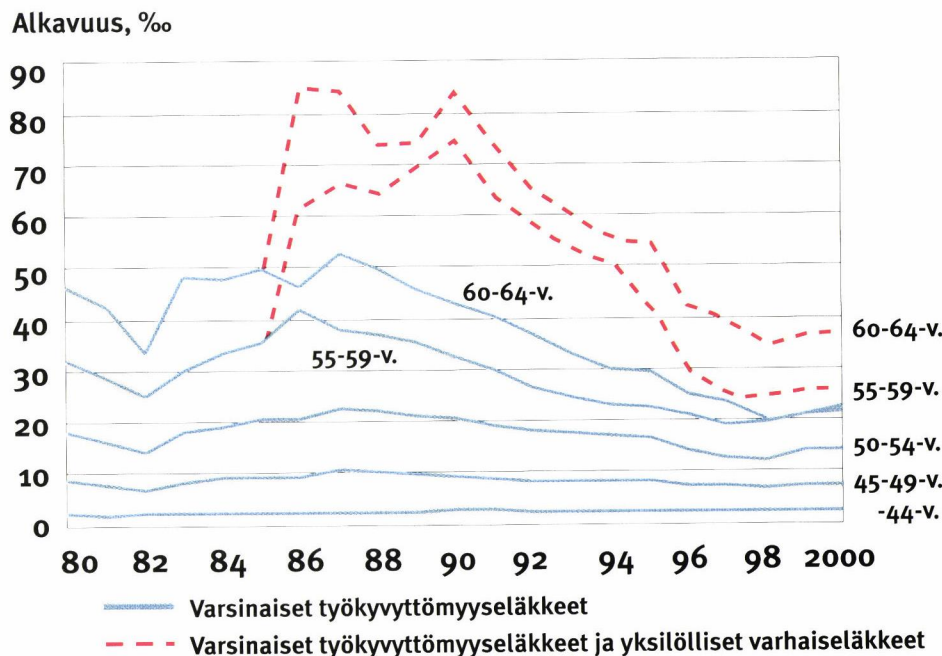
Jälleen kasvussa?

Viime vuosikymmenen lopulla työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuden aaltoliike näyttää jälleen kääntyneen lievään kasvuun, ja suurten ikäluokkien tulo "työkyvyttömyysikään" lisää eläkkeelle siirtyvien määrää. Alkavuuden väheneminen pysähtyi vuonna 1998, jolloin myös vanhimpien työikäisten työllisyys lähti laman jäljiltä selkeästi kohenemaan. Työkyvyn ja työssä jaksamisen ongelmat tulivat selvemmin esille tilanteessa, jossa työsuhteet eivät enää yhtä herkästi päättyneet työttömyyteen.

Viime vuosien alkavuuden kasvu saattaa myös heijastaa työn psyykkisten vaatimusten lisääntymistä: työelämä on laman jälkeisen nousukauden aikana ollut kuormittavampaa kuin ennen lamaa. Mielen-terveyden häiriöt ovatkin suurista sairausryhmistä ainoa, jossa työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus ei 1990-luvulla ole pienentynyt vaan päinvastoin kasvanut.

Työkyvyttömyyspykälät ovat joustaneet yhteiskunnan murroksissa, työkyvyttömyyseläkkeillä on hoidettu niin yksittäisten työntekijöiden kuin kokonaisten toimialojenkin toimintakyvyn ongelmia. Erityisesti työttömyyden kasvuun liittynyt eläkehakemusten hylkäysten lisääntyminen kertoo kuitenkin pyrkimyksestä säilyttää työkyvyttömyyspykälät tiukasti lääketieteellisinä.

Kuva 2. Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus ikäryhmittäin yksityisellä sektorilla vuosina 1980-2000.

Seppo Pietiläinen
Eläketurvakeskuksen
varatoimitusjohtaja

Raija Gould
Eläketurvakeskuksen tutkija

Kuva: Niko Nurmi

Aiheesta lisää Eläketurvakeskuksen monisteissa 38: Raija Gould ja Heidi Nyman, Työkyvyttömyyseläkkeet 1990-2001.

Veera Yrjönen 40 vuotta eläkkeellä

Veera Yrjönen tietää omasta kokemuksesta, millaista oli elää työkyvyttömyyseläkkeellä järjestelmän alkuaikoina. Tänä vuonna 85 vuotta täyttäneestä Yrjösestä tuli eläkeläinen 40 vuotta sitten.

ihän se herkkua ollut, mutta ei nälkääkään tarvinnut nähdä, kun järjesti asiansa, hän muistelee nyt tyynesti vuosikymmenien takaista aikaa.

Asioiden järjestäminen tarkoittaa, että jo ennestään säästäväisyyteen oppinut Yrjönen huomasi jakaa niukkuuden. Kun asui edullisessa vuokra-asunnossa yhdessä ystävänsä kanssa, myös monet muut kulut puolittuivat liki itsestään.

– Ja siihen aikaan maitoakin sai ostaa vaikka vain puoli kahvikupillista, jos ei ollut varaa enempään, hän lisää tyytyväisenä.

Yrjönen jäi työkyvyttömyyseläkkeelle elokuun alusta vuonna 1962 eli kohta lakien tultua voimaan. Jo 12-vuotiaana tytöksenä Kemissä Pelastusarmeijan toimintaan mukaan mennyt Yrjönen tunsu ajatusmaailman niin omakseen, että hakeutui Pelastusarmeijan kadettikouluun Helsinkiin. Tuolloin hänellä oli ikää 21 vuotta. Vuoden koulutuksen jälkeen hän työskenteli sosiaalisessa auttamistyössä eri puolilla Suomea.

Sota-aikana hän sairastui ruusukuumeseen, joka aiheutti sydäntulehduksen.

Merkkipäivä 1.7.2002 Yksityinen työeläke 40 vuotta

TEL- ja LEL-lakeja säädettäessä 1960-luvun alussa asian merkittävyyttä ei vielä oikein ymmärretty. Asiantuntijoiden lisäksi vain etujärjestöissä tajuttiin, millainen muutosvoima oli lähetetty liikkeelle. Työeläkettä voi pitää yhtä tärkeänä arkielämän rakennemuutoksena kuin aikanaan yleistä oppivelvollisuutta.

Vaikka nykyinen työeläke on täysin käytännöllisen kehitystyön tulosta, 40 vuoden aikajänne muodostaa toiminnallisesti tärkeän merkkipaalan työeläkejärjestelmän kannalta. Sinänsä aikamäärä on tuttu Mooseksen korpivaelluksesta ennen luvattuun maahan saapumista.

Työeläkkeessä 40 vuotta tarvitaan täyden eläkkeen ansaitsemiseen. 40 vuotta on myös pisin aika, mitä yksityistä työeläkettä on maksettu. Siitä esimerkkinä Veera Yrjönen tarina.

Pitkään kestänyt tauti vaurioitti sydäntä pysvästi, mutta hän pystyi kuitenkin palaamaan työhön lasten päiväkotiin Helsinkiin. Työnantaja, Helsingin Pelastusarmeija, maksoi työntekijöilleen viikkopalkkaa.

Lastenlinnasta lastenhoitajaksi valmistunut Yrjönen näki läheltä, mitä sota teki lapsille ja naisille. Puolisottomia äitejä, nuoria naisia, jotka joutuivat luopumaan lapsistaan, kun eivät yksin kyenneet elättämään ...sodan jälkeen heitä tuntui olevan loputtomasti. Pelastusarmeijan äiti- eli ensikoti oli enemmän kuin tarpeen.

– Se oli kovaa työtä, kaikki ne vuodet, Yrjönen muistaa.

Eläkkeelle passituksen hän sai sairastuttuaan sidekudostautiin, joka tuhosi keuhkot. Eläkepäätös ei ollut mieluinen, halu palata töihin oli kova. Puolipäivätoita ei kuitenkaan ollut tarjolla ja kokopäiväiseen työhön voimien ei katsottu riittävän. Yrjösen oli tyydyttävä päätökseen ja hän teki sen omalla tyyppillisellä tavallaan: etsi tilanteesta positiiviset puolet.

Minimillä oli pärjättävä

Yrjösen jäädessä eläkkeelle, lakisääteistä työkyvyttömyyseläkettä oli juuri alkanut ker-

tyä yksi prosentti. Päivämäärää 1.7.1962 lähtien edeltävältä työssäoloajalta eläkettä kertyi vain puoli prosenttia. Kriittiseksi päiväksi tuli 8.7.1961. Jos työsuhde oli ollut voimassa tuona päivänä, työntekijän eläkkeeseen laskettiin kaikki työvuodet työsuhteen alusta lähtien. Olipa työvuosia siten 10 tai vaikka 30, kaikki otettiin mukaan.

Ellei työsuhde ollut voimassa tuona määrättyinä heinäkuun päivänä, koko aikaisempi työura jätettiin pois eläkettä laskettaessa.

Vähimmäiseläkkeen rajapyykki oli asetettu 22 prosenttiin.

Työkyvyttömyyseläkkeen lisäksi maksettiin kansaneläkettä, ei paljon, mutta jotain sentään.

Työeläkkeisiin tehtiin tasokorotus vuonna 1975, jolloin jo eläkkeellä olevien vähimmäiseläkkeen määrä nousi 25 prosenttiin.

Teksti: Gretta Lamminen
Kuva: Hanne Nykänen

SOMERA-toimikunta:

Sosiaalimenot ovat hallittavissa

Vaikka väki vanhenee, sosiaalimenot pystytään rahoittamaan myös seuraavien vuosikymmenien aikana. Edes vuosina, jolloin ikääntyneen väestön kuorma on suurin, sosiaalimenot eivät nouse 1990-luvun laman ennätystasolle. Tätä mieltä on yhteiskunnan rahojen riittävyttä ja sosiaaliturvan kuluja selvittänyt Somera-toimikunta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama toimikunta pohti parin vuoden ajan sosiaalimenojen kehitystä ja sosiaaliturvan rahoituksen turvaamista pitkällä aikavälillä sosiaaliturvan toimintaympäristön muuttuessa.

Somera-toimikunta sai työnsä valmiiksi huhtikuussa. Toimikunnan arvion mukaan sosiaalimenot ja niiden rahoitus ovat hyvin hallittavissa väestön ikääntymisestä huolimatta vuoteen 2050 ulottuvalla tarkastelujaksolla.

Toimikunnan tehtävänä oli arvioida sosiaaliturvan toimintaympäristön muutos ja sen nopeutta sekä sitä, miten toimeentulo- ja palvelujärjestelmät toteuttavat politiikan tavoitteita näissä oloissa. Lisäksi toimikunnan tuli esittää, miten toivottua kehitystä voitaisiin kuvata ja miltä erilaiset vaihtoehdot näyttävät toivotun kehityksen näkökulmasta.

Työn tärkein tulos oli, että laajapohjainen toimikunta kykeni sopimaan sosiaaliturvan tavoitteista ja toimenpiteistä. Talouden kohtuullinen tasapaino ja näköpiirissä olevien haasteiden hallittavuus saattoivat vaikuttaa siihen, että toimikunta suosittaa muutostyötä tehtävän nykyisen kattavan pohjoismaisen hyvinvointimallin lähtökohdista. Mallin suomalaisella sovelluksella on myös kansalaisten laaja kannatus eri väestö- ja poliittisissa ryhmissä.

Toimikunnan asettamiin tavoitteisiin sisältyvät niin kansantalouden kuin kansalaistenkin toimintakyvyn ylläpitäminen ja kohentaminen. Sosiaaliturvaa ja sen rahoitusta kehitetään sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta että taloudellista kannustavuutta silmällä pitäen. Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen sopii hyvin yhteen työllisyyden parantamisen ja taloudellisen huoltosuhteen (elatussuhteen) nousun hidastamisen kanssa.

Kattavaa hyvinvointimallia voidaan

muotoilla globalisaation ja teknologisen kehityksen näkökulmasta myös dynaamisuutta edistävään suuntaan, moderniksi joustavaksi riskinhallintajärjestelmäksi. Kansainvälistymisen yhteydessä kiinnitetään huomiota myös siihen, että yhteistyö antaa mahdollisuuden vaikuttaa sellaisiin toimintaympäristön muutoksiin, jotka ovat kansallisen politiikan ulottumattomissa.

Sosiaalimenot pysyvät kohtuullisina

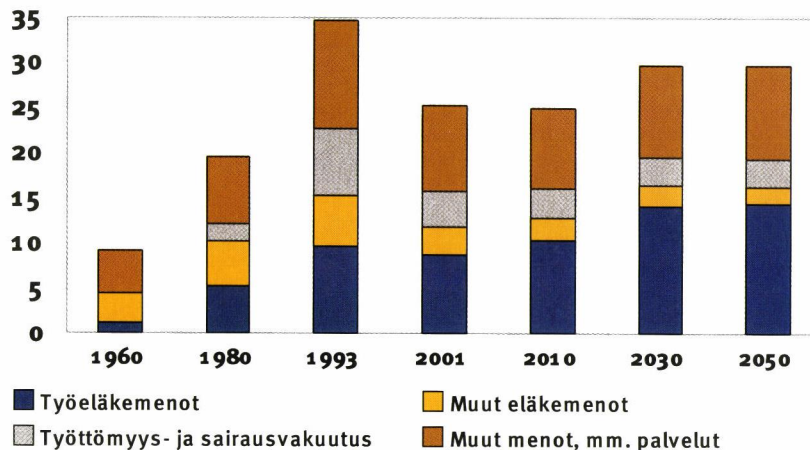
Toimikunta tarkasteli aikaa nykyhetkestä aina vuoteen 2050 asti. Ei liene kovin suuri yllätys, että väestön ikääntyminen monine seuraamusilmiöineen on haasteiden listalla. Kohtuullisen 1,75 prosentin vuotuisen työn tuottavuuden kasvun oloissa sosiaalimenot eivät toimikunnan peruslaskelman mukaan kuitenkaan nouse 1990-luvun laman ennätystasolle edes ikääntyneen väestön raskaimpina vuosina 2030 - 2050.

Enimmillään menot ovat nykysäännöksiin hieman alle 30 prosenttia bruttokansantuotteesta. Työeläkkeet, Kelan maksamat sekä erityiseläkkeet yhteensä ovat menoista noin puolet.

Vuosina 2000 - 2002 kokonaiseläkemenot ovat noin 11 prosenttia BKT:sta, joten sosiaalimenojen kasvu on samansuuruinen kuin eläkemenojen kasvu eli vajaat viisi prosenttiyksikköä BKT:sta. Myös vanhus- ja sosiaalipalvelujen ja sairausvakuutuskorvausten osuus BKT:sta kasvaa. Lasten, nuorten ja keski-ikäisten aiheuttamat menot vähenevät, koska ikäluokat pienenevät ja koska työttömyyden oletettiin alenevan kuuteen prosenttiin vuoteen 2011 mennessä.

Vaikka nykyisten säännösten mukainen etuus- ja palvelutaso ei aiheutakaan kokonaisuuden rahoituksessa suuria ongelmia, ongelmia arvioitiin kehkeytyvän kuitenkin

Sosiaalimenot prosentteina BKT:sta vuosina 1960-2050

Lähde: SOMERA-toimikunta

sekä etuuskien ja palvelujen tasosta että rahoitusvastuun jakautumisesta kuin myös verojen ja maksujen kokonaistasosta kansainvälistymisen paineissa.

Vähimmäisturvan etuuskien ostovoiman pitäminen nykytasolla aiheuttaa ennen pitkää köyhyysindikaattorien liikettä. Vanhusten pitkäaikaishoidon tason arvioidaan jo nyt paikoin olevan hyväksyttävän alapuolella. Hoivapalvelujen työvoiman saatavuus saattaa ainakin joillakin alueilla kehittyä ongelmaksi.

Työntekijöiden maksujen, työnantajamaksujen ja verorahoituksen osuus Kelan eläkkeissä ja sairausvakuutuksen eri etuuksissa on yksi tulevienkin rahoituskeskustelujen aiheita. Toimikunnan työn kuluessa tehty laaja alueellinen tutkimus osoitti, että väestön ikärakenteet poikkeavat tulevaisuudessa nykyistäkin enemmän esimerkiksi kunnittain. Toimikunta keskusteli paljon myös siitä, onko nykyinen verotuksen taso kestävä myös siinä mielessä, että se on ylläpidettävissä globalisaation ja teknologisen kehityksen paineissa.

Työuraan kolme lisävuotta

Työ- ja toimintakyvyn edistämisen tulisi olla sosiaaliturvan keskeinen periaate. Ongelmien hoito ajoissa on halvempaa ja luonnollisesti myös kansalaisen hyvinvoinnille parempi ratkaisu. Poliitiikalla tulisi tavoitella vähintään kolmen vuoden pidennystä työuraan. Tavoitteeseen päästäisiin varhentamalla opiskelun aloitusta, nopeuttamalla valmistumista, vähentämällä työttömyysjaksoja ja myöhentämällä eläkkeelle siirtymistä. Toisaalta työuran aikaiset koulutusjaksot saattavat tulevaisuudessa viedä enemmän aikaa kuin nykyisin.

Työmarkkinajärjestöt tekivät marraskuussa yksityisalojen työeläkkeitä ja työttömyysturvaa koskevan periaatesopimuksen, joka on sopuoinnussa toimikunnan kirjaa- man työuran pidentämistavoitteen kanssa.

Toimikunta kirjasi eläkkeitä koskeviin toimenpidelinjauksiin myös eläkemaksujen nousun pitäminen mahdollisimman tasaisena. Keinoina tulevat kysymyksen rahastoinnin lisääminen ja pitenevää elinikää vastaava eläketason tai eläkeikärajojen sopeuttaminen. Ne ovat samoja selvitettäviä

kysymyksiä, joita työmarkkinajärjestöjen sopimuksessa on otettu esille.

Rahoituksen läpinäkyvyys sekä etuuden ja rahoituksen tiiviimpi yhteys parantaisivat ansioturvan kannustavuutta, kun järjestelmiin maksettavien maksujen kokeminen veronluonteisiksi väheneisi.

Työmarkkinajärjestöjen sopimuksen alentavaa vaikutusta sosiaalimenojen BKT-osuuteen ei ole otettu huomioon oheisen kuvion laskelmassa, joka perustuu voimassa oleviin säännöksiin. Karkean arvion perusteella sopimuksen mukaisten muutosten vaikutus on runsas prosenttiyksikkö, kun myös työllisyyden lisäyksestä aiheutuva BKT:n kasvu otetaan huomioon.

Perhe- ja työelämä paremmin yhteen

Mietinnön toimenpidelistalla ovat myös etuuskien ja ansioiden suhteen mitoittaminen oikein ja vähimmäisturvan riittävyys.

Etuuksien mitoituksen yhteydessä mietinnössä todetaan, että palkan, sosiaaliturvan, verotuksen ja välillisten työvoimakustannusten tulisi muodostaa sellainen kokonaisuus, että työskentely olisi mahdollista myös henkilölle, jonka työpanoksen markkina-arvo on alhainen.

Vähimmäisturvan mitoitukseen liittyy myös se seikka, että ilman päätöspäisiä tarkistuksia etuudet jäävät jälkeen yleisestä tulojen kehityksestä, mikä ennen pitkää lisää turvautumista toimeentulotukeen.

Perhepoliittisten etuuskien kehittämisessä toimikunta nostaa esiin perheen perustamisen ja perhe-elämän sovittamisen

yhteen työelämän kanssa. Kysymys on siitä, että lasten saaminen ei lykkäytyisi ja toisaalta siitä, että lasten kehitys turvataan.

Sosiaaliturvan kustannuksia ja vaikuttavuutta pitää arvioida säännöllisesti ja pitkäjänteisesti päätöksenteon tietopohjan parantamiseksi ja tehokkaiden toimintatapojen löytämiseksi.

Reijo Vanne
Eläketurvakeskuksen
johtava ekonomisti
Kuva: Niko Nurmi

osiaalisen turvallisuuden tuottamisessa valtion vahva osuus on ollut Suomessa sekä periaatteessa hyväksytyä että käytännössä mahdollista, Kettunen sanoo.

Tunnetusti Pohjoismaat ovat koko sodan jälkeisen ajan hakeneet malleja yhteiskuntiansa kehittämiseksi toisiltaan. Välillä kritiikittömäksi sanotulle naapurimaan matkimiselle Kettunen näkee myös syvempiä syitä.

– Yhteiskuntina Pohjoismaat eroavat muista länsimaista monin tavoin, sillä täällä yhteiskunta ja valtio ovat kietoutuneet yhteen tiiviimmin kuin anglosaksissa maissa ja Manner-Euroopassa.

Jo arkisessa kielenkäytössä ja myös tiedotusvälineissä yhteiskuntaa ja valtiota sanoina käytetään synonyymeina.

– Yhteiskuntaa ei täällä ajatella eturistiriitujen selvittelypaikaksi, vaan yhteisen valtiollisen edun ja myös hyvinvointivaltion ilmentymäksi.

Kuinka ollakaan hänen hoitamansa professuuri on Helsingin Yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksessa valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Kun työvoima tuli valtiovallan erityiseen suojeluksen

Poliittisen historian tutkijana Kettunen ei väheksyisi tahtoa eikä perinteitä hyvinvoinnin rakentamisessa.

– Viime vuosisadalla pyrittiin eri tavoin aktivoimaan passiivista väestöä ja yhteiskunnan katvealueita, Kettunen tiivistää sosiaalivaltion ideaa.

Taloustieteilijä ja sosiaalipoliitikko

Voimakas valtio

Professori Pauli Kettusen mukaan sosiaalivaikutusjärjestelmän rakentamisessa ja uudistamisessa on näkynyt suomalaisen valtion ja yhteiskunnan erityisluonne.

Gunnar Myrdal Ruotsissa ja hänen ajatuksiinsa tukeutunut Pekka Kuusi Suomessa halusivat vapauttaa työvoiman ja talouden voimavaroja.

– Sosiaalisten riskien minimoimisen ei katsottu ainoastaan tukevan yhteiskunta-kiinteyttä, vaan kun kaikki saadaan mukaan, taloudellinen kasvukin kiihtyy.

Sama ajatus oli jo tunnetulla brittiläisellä taloustieteilijällä John Maynard Keynesillä, jonka opit julkisen vallan roolista suhdanteiden tasaajana saivat kannatusta 1930-luvun laman ja varsinkin toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvalloissa.

Viime aikoina Kettunen on tutkinut globalisaatiota, jonka monet väittävät romahduttavan hyvinvoinnin rakentamisen yhdessä maassa. Kannattajat taas näkevät talouden sääntelyn johtavan suoraan tuhoon.

Kettusen mielestä globalisaatiota ei pitäisi määritellä kapeasti vain maailmantalouden vapauttamiseksi, jota toiset vastustavat

ja toiset pitävät vääjäämättömänä. Globalisaatioon kuuluu myös kysymys globaalien sosiaalipoliittisten normien mahdollisuudesta ja tarpeellisuudesta. Useimmat maapallon ihmisistä, eikä vähiten Pohjoismaissa, ovat jo satoja vuosia olleet monin tavoin sidoksissa kansainväliseen kauppaan.

– Toisaalta jo keynesiläisyyttä pidettiin 1930-luvulla uusmerkantilisminä, Kettunen hymähtää väittämälle tulosiirtojen köyhdyttävästä vaikutuksesta kansantaloudelle.

Hyvinvointipoliitikasta markkinavoimien valtaan

– Yksi yhteiskunnan suurista kertomuksista on ollut palkkatyön voimakas esiinmarssi viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla.

Kun useimmista ihmisistä tuli yhdessä sukupolvessa palkansaajia, lähes suoraan maatalousmaasta tietoyhteiskunnaksi ke-

Pauli Kettunen – 1900-luvun suomalaisen työelämän tutkija

Helsingin yliopiston professori Pauli Kettunen on varsinainen työn historian monitottelija. Hän on tutkinut viime vuosisadan suomalaista työelämää harvinaisen laajasti.

– Opinnäytteet aina väitöskirjaan asti liittyivät poliittisen ammattiyhdistysliikkeen ja poliittisen työväenliikkeen suhteisiin itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä, Kettunen kuittaa vaatimattomasti uransa alkuvaiheita.

Lisäksi hän on julkaissut erilaisia tutkimuksia työsuojelusta, tieteellisen liikkeen johdon omaksumisesta, ammattikoulutuk-

sesta ja työntekijöiden testaamisesta Suomessa. Nyt työn alla on ajankohtainen aihe pohjoismaisesta yhteiskuntamallista ja globalisaatiosta.

Vaikka Kettunen onkin perusilmeeltään pohdiskeleva professori, hän ei ole suinkaan jäänyt tarkastelemaan työelämää vain ylhäältä käsin. Johtopäätöksiä on täydennetty myös työntekijätason tutkimuksilla, kuten Veturimiesliiton historialla.

Juuri tämä työ 1970-luvulla sai nuoren tutkijan ensimmäistä kertaa kiinnostumaan myös eläketurvasta.

– Aiemmin veturimiehet olivat sikäli harvinaisia työmiehiä, että heillä oli oikeus työeläkkeeseen toisin kuin useimmilla muilla haalariasuisilla Suomessa.

Kettunen onkin tyytyväinen, että nyt yksi hänen oppilaistaan kerää muistitietoa 40 vuoden takaisista työeläkkeen syntyvaiheista.

– Viime syksynä olimme sattumoisin pohtineet kollegani Seppo Hentilän kanssa, että aihetta on käsitelty tutkimuksessa sen merkittävyyteen nähden turhan vähän. (KK)

hyvinvointijärjestelmien tukena ja takuuna

hittyneessä Suomessa piti nopeasti luoda hyvinvointipalveluja.

– Erityisesti muutos suurten ikäluokkien hyvinvoinnin lähtötilanteesta nykypäiviin on ollut suuri, itse 1953 syntynyt tutkija toteaa.

Aiemmin julkisen vallan suosiota vahvisti, että sosiaalista turvaa ei oikein olisi kyetty muuten järjestämään.

– Julkinen valta oli nykyistä selvemmin monien ongelmien ainoa mahdollinen ratkaisija. Tämä tuki ajattelua, jonka mukaan puhdas voitontavoittelu esimerkiksi ihmisten terveydellä oli moraalitonta. Nyt terveydestä on tullut kauppatavaraa, Kettunen kuvaa taloudellisessa todellisuudessa tapahtunutta muutosta, mikä heijastuu myös arvoissa ja asenteissa.

Työn historian tutkijaa huvittaa hänen kuulemansa uutinen italialaisesta 30-vuotiaasta aikamiespojasta, jonka isä määrättiin maksamaan elatusta, kun tarjotut työpaikat eivät kiinnostaneet poikaa.

Silti hauskojen uutisten takaa voi paljastua, että ihmisen elämäntilanne saattaa olla jäsentymässä uudelleen.

– Erilaisuuden huomioiminen ja ihmisten oikeuksien kunnioittaminen voivat lopulta johtaa vaikeisiin yhteiskunnallisiin valintatilanteisiin, Kettunen sanoo ja viittaa ongelmaan eläkeikästä.

Hyvinvointijärjestelmät vaativat pitkäjänteistä työtä, ja suuretkin muutokset vaikuttavat vasta kymmenien vuosien kuluessa.

– Nyt kun vuosikymmenien koulutusinvestoinnit ovat oleellisesti auttaneet luomaan Suomesta tietoyhteiskuntaa, tasa-arvotavoitteille perustuvassa koulutuksessa nähdäänkin enemmän epäkohtia kuin hyviä puolia, Kettunen ihmettelee.

Hyvinvointiyhteiskunta on antanut eväät ihmisille olla joustavia ja sitoutuneita yhtäaikaaisesti. Nyt vaurauden kasvaessa sosiaalipolitiikka on taas alettu käsittää vain sosiaalisten ongelmien hoitona.

Sosiaalipolitiikan kytkös tasa-arvoisuuteen näyttää heikentyneen. Kettusta huolestuttaa myös julkisessa keskustelussa yleistynyt luokittelu maksaviin ja elätettäviin kansalaisiin.

Poliittisen historian professori Pauli Kettunen muistuttaa, että sosiaaliturva on ollut ja on edelleen osa kansainvälistä kilpailua, eikä suinkaan kilpailun este.

Uhkana jäädä kirkonkyläksi kasvukeskusten väliin

Kettusta mietityttää, miksi hänen oma oppialansa, poliittinen historia, on sotien jälkeisellä kaudella tutkimuksessa keskittynyt yksipuolisesti kylmän sodan dramatiikkaan, jota on höyrytetty taloushistorioitsijoiden kasvututkimuksilla.

Sosiaaliturva on kuitenkin ollut valtioiden, talousalueiden ja erilaisten poliittisten järjestelmien vertailun kenttä jo järjestelmiä luotaessa.

– Neuvostoliiton kasvupotentiaaliin uskottiin 1960-luvulla laajasti, ja Suomen pelättiin jäävän pieneksi syrjäiseksi kirkonkyläksi Tukholman, Leningradin ja Murmanskien väliin.

Nyt kun maailma on yksinapaistunut, on unohdettu, että jo 1950- ja 60-luvun sosiaalipolitiikat miettivät niin kommunistien vahvaa kannatusta kuin Suomen sijaintia poliittisten, sotilaallisten ja taloudellisten blokkien puristuksessa.

Niinpä Kettunen ei pitäisi huonona ajatuksena pohtia, miksi yksityisalojen työeläke saatiin samana vuonna 1961, kun

Suomesta tuli Eftan liittännäisjäsen ja kiista työeläkkeen ja kansaneläkkeen välillä päättyi kompromissiin 1970-luvun puolivälissä, kun olimme tehneet vapaakauppasopimuksen EEC:n kanssa.

– Tärkeätä on myös, että vuonna 1954 avattu pohjoismainen työmarkkina-alue mahdollisti palkkojen ja sosiaaliturvan vertailua kansalaisten arjessa.

Kettunen ei kuitenkaan lämpene usein esitetylle näkemykselle hyvinvointiyhteiskuntamme toteutuksesta suurena projektina.

Jälkikäteen sulavalinjaisilta näyttävät muutokset ovat olleet usein lyhyen tähtäyksen poliittisia ja ryhmäkompromisseja ja jopa sattumanvaraisia ratkaisuja omansa aikanaan.

– Moneen muuhun maahan verrattuna voimakas valtio on Suomessa vaikuttanut myös siihen, että virkamiehillä on ollut vahva osuus hyvinvointiratkaisujen rajojen määrittämisessä ja kompromissien pukemisessa yhteiseksi eduksi.

**Teksti: Kimmo Kontio
Kuva: Tuulikki Rautio**

OECD: Eläkepolitiikka on menestys- tarina

Yhdeksässä, maailman vauraimpiin kuuluvassa maassa eläkeläisten käytettävissä olevat tulot ovat 70 - 80 prosenttia työssä olevien tulotasosta. Eläkkeelle siirtyminen merkitsee yleensä enintään vähäistä toimeentulon heikentymistä. Hyvin matala tulotaso on niinkään harvinainen eläkeläisten keskuudessa. Maat ovat Suomi, Ruotsi, Saksa, Italia, Alankomaat, Iso-Britannia, Kanada, Yhdysvallat ja Japani.

Näin päätteli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD viime vuonna julkaisemassaan raportissa Ageing and Income. Financial Resources and Retirement in 9 OECD Countries.

OECD tutkii yhdeksän maan eläkekäisen väestön toimeentuloa ja eläkepolitiikkaa. Angloamerikkalaisia maita tutkimuksessa edustavat Iso-Britannia, Kanada ja Yhdysvallat, Manner-Eurooppaa Alankomaat, Italia ja Saksa, ja Pohjoismaita Ruotsi ja Suomi. Lisäksi mukana on Japani. Maat kuuluvat maailman vauraimpiin, mutta edustavat erilaisia hyvinvointivaltiotyyppejä.

OECD on tunnettu korkeatasoisista ja kantaa ottavista raporteistaan. Vuosien mittaan OECD on ulottanut toimintansa talous- ja työllisyyskysymyksistä myös muihin julkisen talouden kysymyksiin, kuten sosiaali-, terveys- ja koulutuspolitiikkaan. Julkiselle taloudelle pitkän aikavälin merkittävät eläkekysymykset ovat myös olleet OECD:n asialistalla.

OECD ei tee tutkimusta tavanomaisessa mielessä. Sille on tyypillistä pyrkimys valaista eläkepoliittisesti tärkeitä kysymyksiä analyoimalla huolellisesti empiirisiä aineistoja ja soveltamalla niihin analyyttisiä malleja. Työssään se ei aina pysy poliittisesti viattomana, mutta osaamisen takia OECD:n raportit ovat saaneet arvovaltaisen aseman.

Toimeentulo samaa tasoa

OECD nostaakin raportin yhdeksi keskeiseksi havainnoksi sen, että eläkekäisten taloudellisen toimeentulon taso on kaikissa yhdeksässä maassa suunnilleen samantasoinen, vaikka maiden välillä on huomattavia eroja esimerkiksi siinä, millainen on julkisten ja yksityisten eläkkeiden rooli.

Eläkepolitiikan lisäksi eläkeläisten tilanteeseen vaikuttavat eri maiden perhejärjestelmät ja muiden perheenjäsenten tulot. OECD:n mukaan menestystarina ei ole vain julkisten eläkkeiden ansiota, vaan siihen myötävaikuttavat myös yksityiset eläkkeet sekä omaisuus- ja työtulot, joiden paino tosin vaihtelee maasta toiseen.

Suomesta OECD tekee muutaman kiintoisan havainnon. Eläkeläisten keskimääräinen käytettävissä oleva tulo oli 1990-luvun puolivälissä suhteessa 41-50-vuotiaiden tuloihin Suomessa toiseksi matalin, noin 72 prosenttia. Vain Isossa-Britanniassa nämä ”korvaavuusasteet” olivat Suomea alhaisemmat.

Parhaimmat keskimääräiset eläkkeet maksettiin Kanadassa, jossa ne olivat 87 prosenttia työikäisten käytettävissä olevista tuloista. Suomen tilanne on kuitenkin verrattuna muihin maihin verraten tasa-arvoinen: alimmissa tuloluokissa ”korvaavuusasteet” ovat meillä korkeimpien jou-

kossa. Poikkeuksen muodostavat 75 vuotta täyttäneet yksinäiset naiset, joiden tulotaso on Suomessa ja Japanissa poikkeuksellisen matala.

Eläkeläisten ”tulopaketit” vaihtelevat selvästi maasta toiseen. Suomessa ja Ruotsissa sosiaalisten tulonsiirtojen, pääasias-
sa siis eläkkeiden, osuus eläkeläisten käytettävissä olevista tuloista on korkein, kun taas Alankomaissa, Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa omaisuustu-
loilla on huomattava merkitys.

Japanissa taas työtulot muodostavat yli 60 prosenttia 65-vuotta täyttäneiden käytettävissä olevista tuloista. Huolimatta kovin erilaisista ”tulopaketeista” loppu-
tulos eli eläkeläisten käytettävissä oleva tulo suhteessa työikäisten tuloon on siis OECD:n mukaan verraten samanlainen. Tässä OECD herätteleeekin varovaista keskustelua eri tulolähteiden kyvystä korvata toisiaan. Voidaanko esimerkiksi julkisia eläkkeitä korvata yksityisillä, tai voisivatko työtulot kompensoida alempia korvaavuusasteita? Ehkä juuri tässä on vankan raportin Akilleen kantapää.

Erojakin löytyy

OECD osoittaa, että alimmilla tulotasoilla kaikki maat ovat pitkälti Suomen ja Ruotsin tapaisia, mutta ylimmissä tulo-
luokissa omaisuus- ja työtulojen osuus on monissa maissa huomattavan korkea.

Maiden välinen lopputuloksen samankaltaisuus haihtuisikin savuna ilmaan, jos OECD olisi systemaattisella tavalla analysoinut tulojakoja eläkeläisten välillä. Se kyllä osoittaa, että Suomen ja Ruotsin julkiset eläkejärjestelmät lisäävät eläkeläisten välisiä tuloeroja huomattavasti enemmän kuin muissa maissa. Se myös toteaa, että yksityiset eläkkeet keskittyvät suurituloisille, mutta ei analysoi systemaattisesti näiden merkitystä eläkeläisten tulojako-
kannalta.

Aiempi tutkimus on moneen kertaan

todistanut niin sanotun tulojako-
paradoksin. Eläkepolitiikkaan sovellettuna se merkitsee sitä, että tasaisimpaan tulojako-
on eivät johda järjestelmät, joissa on käytössä tasasuuruiset eläkkeet tai joissa lakisääteisille eläkkeille on asetettu matala katto.

Katollinen eläkejärjestelmä ei tyydytä suurituloisia, jotka hankkivat lisäturvaa joko kollektiivisin tai yksilöllisin sopimuksin. Sopimukset jakautuvat epätasaisesti, ja lopputulos on eriarvoisempi tulojako kuin järjestelmissä, joissa julkisissa eläkkeissä eläkekattoa ei ole tai se on korkealla. Niinpä tulojakoa vertailevat tutkimukset osoittavat kerta toisensa jälkeen, että Pohjoismaissa eläkeläisten köyhyys on vähäisempää ja tulojako tasaisempi kuin muualla.

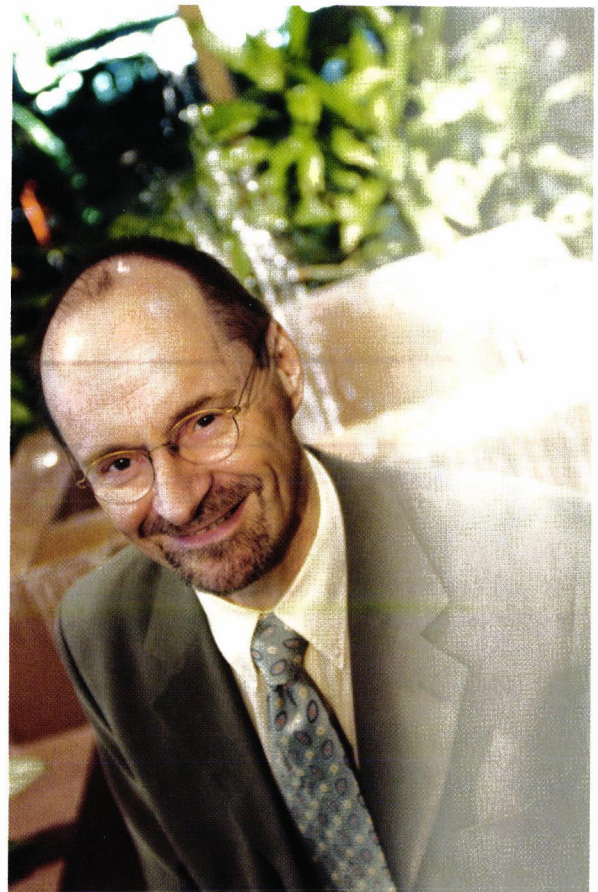
Kolme haastetta

Kuten sanottu, OECD ei tutki asioita pelkästä tietämisen ilosta. Uudistusten tarpeen arviointi on keskeinen kysymys, jota raportti palvelee. OECD näkee kolme eläkepoliittista haastetta. Väestökehitysnäkymien valossa ensimmäinen haaste on eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen. Tässä se esittää keinoja, jotka ovat tuttuja myös Suomessa: niitä yritetään viedä eteenpäin työmarkkinajärjestöjen marraskuussa 2001 solmimassa sopimuksessa. Haasteet ovat Suomessa lähivuosikymmeninä merkittävämpiä kuin muissa maissa, mikä johtuu ikärakenteemme nopeasta muutoksesta.

Toinen haaste on eläkeläisten ”tulopaketin” muuttaminen siten, että julkisten eläkejärjestelmien monissa maissa tapahtumassa olevan vetäytymisen korvaavat ammatilliset ja yksilölliset eläkkeet. OECD näkee tämän haasteen Suomessa keskimääräistä voimakkaampana, mutta me olemme valinneet toisin. Suomessa halutaan pitää yllä julkisten eläkkeiden nykyinen taso.

Kolmas haaste on haavoittuvimpien ryhmien eläketurvasta huolehtiminen. Kaikille yhdeksälle maalle ja ehkä erityisesti Suomelle on tyypillistä lyhyen tai puuttuvan työmarkkinahistorian omaavien yksinäisten naisten eläketurvasta matala taso, mutta OECD:n mukaan Suomen kohdalla kolmas haaste on keskimääräistä vähäisempi.

Kaiken kaikkiaan OECD:n raportti ei tuo oleellista uutta Suomen eläkepolitiikkaan keskusteluun. Huolellisine vertailuineen se tuo kuitenkin tarpeellista kansainvälistä taustaa ja tukeakin omille pyrkimyksille. Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse ostaa, kuten emme ole tekemässäkään.

Hannu Uusitalo
Eläketurvakeskuksen johtaja
Kuva: Niko Nurmi

Työeläke- yhtiöiden heikko tulos- tahti jatkui

Uusien yhteistyökumppanien etsiminen ja entisten vaihto leimasivat työeläkevakuutusyhtiöiden viime vuotta. Vuonna 2000 alkuun päässyt tuloskehityksen heikentyminen ei jäänyt ohimeneväksi oikuksi. Viime vuonna osakesijoitusten tappio-kerre jatkui, vaikka yhä suurempi osa sijoituksista hajautettiin ulkomaisiin kohteisiin.

Toinen peräkkäinen heikko sijoitustulos on houkuttellut alan toimitus- ja sijoitusjohdon etsimään uskonvahvistusta menneitä hyviä vuosia sisältävistä tuottojen keskiarvoista sekä pörssikurssien pitkien ajanjaksojen suotuisasta kehityksestä. Viimemainittujahan löytyy ainakin USA:sta.

Yhä useammin on toistettu lohduttavaa mantraa ”pitkällä aikavälillä osakesijoitusten tuotto on muita riskittömämpiä sijoitustuottoja parempi”. Näin asia onkin, jos vakavaraisuuden aste on niin korkea, ettei riskisijoituksia tarvitse realisoida alehintaan, vaan niitä voidaan päinvastoin lisätä matalan hintatason aikana ja maksimoida ennemmin tai myöhemmin alkavasta kurssinoususta saatava hyöty.

Tulos heikoin kautta aikain

Yhtiöiden yhteenlaskettu kokonaistulos, joka osoitti tappiota 1278 miljoonaa euroa, lienee kaikkien aikojen heikoin. Vuonna 2000 tulos osoitti plussaa 164 miljoonaa euroa. Ennätys tehtiin vuonna 1999, jolloin tulos oli 3203 miljoonaa euroa. Viime vuoden tappio, 1483 miljoonaa euroa, johtui sijoitustuloksesta, josta arvostuserojen muutos pieneni 1175 miljoonaa euroa. Vakuutusliikkeen tulos säilyi edelleen hyvällä tasolla ja hoitokustannustulos jopa parani edelliseen vuoteen verrattuna.

Yhtiöiden yhteenlasketun sijoitusomaisuuden rakenteessa ei tapahtunut suuria muutoksia. Kiinteistöjen osuus nousi ja osakkeiden osuus laski yhdellä prosenttiyksiköllä.

Sijoitusten tuottoprosentti oli nyt 0,7. Edellisenä vuonna se oli 3,9, vuonna 1999 luku oli 12,7. Tuotto prosentit alenivat kolmessa osakkeisiin eniten sijoittaneessa suuressa yhtiössä. Riskittömämmän sijoitusjakauman omaava Eläke-Tapiola sai nyt parhaan tuoton. Eläke-Tapiolan lisäksi vain Pensions-Veritas kykeni täyttämään vuoden 2001 sijoitustoiminnan tuotolla vastuuvelan edellyttämän korkovaatimuksen.

Vakavaraisuus kohtalainen

Yhtiöiden vakavaraisuus säilyi edelleen kaikissa yhtiöissä turvaavalla tasolla, vaikka toimintapääomien yhteenlaskettu määrä väheni 7217 miljoonaa euroa. Vähennys oli edellisestä vuodesta 17,3 prosenttia.

Vakavaraisuuden mittarina käytetty suhdeluku toimintapääoma/vakavaraisuusraja oli 2,35. Vuonna 2000 se oli 3,05. Vielä pari peräkkäistä huonoa vuotta kestäään hyvin.

Tasoiustusvastuiden yhteismäärä oli 2052 miljoonaa euroa. Siinä oli kasvua 7,2 prosenttia. Tasoiustusvastuu on korvausvastuuseen sisältyvä, vakuutusliikkeen tuloksista kertynyt yhtiökohtainen puskuri, jolla varaudutaan vakuutusliikkeen tuloksen heilahteluihin.

Kasvua toiminnassa

Työeläkeyhtiöiden TEL-vakuutettujen luku kasvoi 3,1 prosenttia ja YEL-vakuutettujen 0,6 prosenttia. Vakuutusmaksutulo kasvoi 2,8 prosenttia.

Asiakashyvityksiin yhtiöt siirsivät 107

miljoonaa euroa, mikä oli 59 prosenttia edellisvuoden siirrosta.

Luottotappioiden määrä väheni 17,5 prosenttia.

Eläkeläisten luku kasvoi 3,2 prosenttia ja eläkemeno 9,5 prosenttia.

Maksun hoitokustannusosalla katettavat liikekulut nousivat 8,5 prosenttia, mutta säilyivät maksutuloon verrattuna entisellä tasolla. Sijoitustoiminnan kulut kasvoivat 10,8 prosenttia ja työkyvyn ylläpitotoiminnan kulut 23,5 prosenttia.

Kehitystyö jatkuu

Vuoden 2001 alussa tulivat voimaan rekisteröityjen lisäeläkejärjestelmien sulkemista koskevat säännökset. Myös YEL:n vähimmäistuloraja ja aloittavan yrittäjän maksun alennukset muuttuivat.

Vuoden 2001 merkittävin eläkejärjestelmää koskeva tapahtuma oli epäilemättä 12.11.2001 päivätty eläkesopimus. Sittemmin on käynyt ilmi, että sopimus vaatii lisäneuvotteluja ja täsmennyksiä.

Päämääränä on jälleen kerran yrittää nujertaa aina uudelleen päätään nostava eläkepomme edesauttamalla keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän myöhentymistä. Piiskana ja porkkanana ovat totuttuun tapaan eläke-etujen kavennukset ja lisäykset. Tulevaisuus näyttää, käyttäytyvätkö kansantulo oletusten ja Suomen kansa nyt asetettujen odotusten mukaisesti.

Alan ongelmalliseksi osoittautunutta kilpailua on myös yritetty edistää tai - näkökulmasta riippuen - jarruttaa enemmän tai vähemmän tuloksellisesti.

Optimismi säilynyt

Optimismi on perinteiseen tapaan vuosikertomusten perussävy. Onhan alammen verran monitahoinen, että melkein aina löytyy jokin osa-alue, jossa on menestytty hyvin, ehkäpä muita paremmin. On luonnollista ja inhimillistä, että toimitusjohtajien ja hallitusten kertomukset korostavat juuri niitä toiminnan osia, joissa oma yhtiö on onnistunut.

Yhteistyökumppaneiden etsintä ja vaihto oli vuoden 2001 arkipäivää. Kunnianarvoisa Verdandi sai uuden nimen Veritas.

Atso Saajoranta
Ilmarisen aktuaaripalvelujen
kehittämispäällikkö
Kuva: Eija Hiltunen

Työeläkevakuutusyhtiöiden tilinpäätöslukuja vuodelta 2001

	Ilmarinen	Eläke-Fennia	Varma-Sampo	Eläke-Tapiola	Pensions-Veritas	Pensions-Alandia	Yhteensä
VAKUUTETUT (lkm)							
TEL	351 000	113 000	402 000	162 000	45 000	6 000	1 079 000
YEL	49 000	19 000	36 000	39 000	20 000	1 000	164 000
Yhteensä	400 000	132 000	438 000	201 000	65 000	7 000	1 243 000
ELÄKELÄISET (lkm)							
TEL	196 000	57 000	244 000	75 000	13 000	2 000	587 000
YEL	29 000	12 000	28 000	17 000	4 000	1 000	91 000
Yhteensä	225 000	69 000	272 000	92 000	17 000	3 000	678 000
TULOT (milj. €)							
Vakuutusmaksutulo *							
TEL-maksutulo	1 844,6	555,7	2 300,6	800,7	206,8	14,4	5 722,9
YEL-maksutulo	150,1	57,8	105,7	99,4	50,7	2,5	466,2
Jälleenvak. ja muut	-2,1	-0,7	-1,5	-1,1	0,0	0,0	-5,4
Yhteensä	1 992,6	612,8	2 404,9	898,9	257,5	16,9	6 183,7
Sijoitustoiminnan nettotuotto							
	339,2	190,3	647,1	272,5	44,4	4,4	1 497,9
Yhteensä	2 331,7	803,1	3 051,9	1 171,5	302,0	21,3	7 681,6
LUOTTOTAPPIOT (milj. €)	10,0	4,9	9,2	6,9	3,3	0,0	34,4
ELÄKEMENO (milj. €)							
TEL	1 536,5	412,6	2 044,0	514,4	98,6	7,3	4 613,4
YEL	164,9	69,0	148,4	101,4	19,6	1,6	504,9
Yhteensä	1 701,4	481,6	2 192,4	615,7	118,2	8,9	5 118,3
Vastuunjako	-59,2	4,3	-227,8	82,3	72,7	3,4	-124,3
Yhteensä	1 642,2	485,9	1 964,6	698,0	190,9	12,3	4 994,0
KOKONAISLIIKEKULUT (milj.€)							
Hankinta	10,0	5,6	2,9	7,4	1,7	0,1	27,7
Hoito	19,3	5,1	29,2	6,4	4,9	0,2	65,0
Hallinto	11,0	4,2	12,2	6,6	2,3	0,3	36,5
Yhteensä	40,3	14,9	44,3	20,4	8,8	0,6	129,2
Korvaus	10,1	4,1	14,3	3,3	1,7	0,2	33,7
Kuntoutus ¹⁾	1,3	0,2	1,2	0,6	0,1	0,0	3,5
Sijoitus ²⁾	6,7	4,5	8,8	3,1	1,2	0,2	24,4
Muut	2,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	2,4
Yhteensä	60,6	23,7	68,6	27,6	11,9	1,0	193,3
% vakuutusmaksutulosta	2,6	3,1	2,4	2,7	4,1	4,9	2,7
% hoitokustannusmaksusta	81	83	79	77	99	85	81
¹⁾ Kustannetaan työkyvyttömyysriskin hallintaosasta							
²⁾ Kustannetaan sijoitustoiminnan tuotoista							
KOKONAISLIIKEKULUJEN JAKAUMA (%)							
Hankinta	17	23	4	27	14	10	14
Hoito	32	22	43	23	41	19	34
Hallinto	18	18	18	24	19	30	19
Yhteensä	66	63	65	74	74	60	67
Korvaus	17	17	21	12	14	23	17
Kuntoutus	2	1	2	2	1	0	2
Sijoitus	11	19	13	11	10	17	13
Muut	4	0	0	1	0	0	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

* Luottotappioilla vähennetty

Työeläkevakuutusyhtiöiden tilinpäätöslukuja vuodelta 2001

	Ilmarinen	Eläke-Fennia	Varma-Sampo	Eläke-Tapiola	Pensions-Veritas	Pensions-Alandia	Yhteensä
VASTUUVELKA (milj. €)	13 519,6	3 638,3	16 686,3	4 527,6	959,4	106,9	39 438,1
SIIJOITUSOMAISUUS (käypä arvo, milj. €)							
Kiinteistöt	2 208,6	426,3	2 311,1	377,1	192,0	17,0	5 532,2
Osakkeet	3 992,0	897,3	3 283,9	704,9	233,0	23,6	9 134,7
Rahoitusmarkkina- välineet (jvk ml.)	6 298,9	2 046,8	9 769,8	3 066,8	525,5	65,6	21 773,5
Lainat	1 598,0	238,6	1 419,0	282,5	46,1	4,5	3 588,6
Muut	28,3	11,2	84,0	63,2	0,0	7,6	194,4
Yhteensä	14 125,8	3 620,3	16 867,9	4 494,4	996,7	118,3	40 223,4
SIIJOITUSJAKAUMA (%)							
Kiinteistöt	16	12	14	8	19	14	14
Osakkeet	28	25	19	16	23	20	23
Rahoitusmarkkina- välineet (jvk ml.)	45	57	58	68	53	55	54
Lainat	11	7	8	6	5	4	9
Muut	0	0	0	1	0	6	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
SIIJOITUSTEN TUOTTO KÄYVILLE ARVOILLE (%)							
Nettotuotto	2,1	5,2	3,7	6,4	4,3	4,2	3,6
Arvostuserojen muutos	-3,3	-5,0	-2,7	-1,2	0,1	-0,5	-2,9
Yhteensä	-1,2	0,2	1,0	5,2	4,4	3,7	0,7
TILIKAUDEN TULOS (milj. €)							
Vakuutusliike	72,6	19,0	47,4	16,8	8,0	1,6	165,3
Sijoitustoiminta	-775,8	-158,1	-566,2	16,5	0,9	-0,8	-1 483,5
Hoitokustannus	12,5	3,9	16,0	7,2	0,2	0,1	39,8
Yhteensä	-690,7	-135,2	-502,8	40,4	9,1	0,9	-1 278,4
% TEL-maksutulosta	-37,4	-24,3	-21,9	5,0	4,4	6,1	-22,3
% vastuuelasta	-5,1	-3,7	-3,0	0,9	0,9	0,8	-3,2
Sijoitustoiminnan							
kirjanpidollinen tulos	-298,2	25,6	-102,2	66,4	0,1	-0,3	-308,6
Arvostuserojen muutos	-477,6	-183,7	-463,9	-49,9	0,8	-0,5	-1 174,7
Yhteensä	-775,8	-158,2	-566,1	16,5	0,9	-0,8	-1 483,4
Siirto asiakashyvityksiin *							
% TEL-palkkasummasta	0,5	0,2	0,4	0,3	0,3	3,8	0,4
% TEL-maksusta	2,2	1,1	1,8	1,3	1,2	38,1	1,8
e / TEL-vakuutettu	115	56	105	65	53	944	98
TOIMINTAPÄÄOMA JA MUU VAKAVARAISUUS (milj. €)							
Oma pääoma	66,1	21,0	42,9	16,4	20,3	0,5	167,2
Tilinpäätössiirtojen kertymä	12,7	0,3	4,0	0,0	5,8	0,2	23,1
Arvostuserot	935,5	105,5	760,9	203,7	93,3	6,2	2 105,0
Osittamaton lisävakuutusvastuu	935,2	426,9	2 037,9	465,7	65,8	13,7	4 945,1
Muut	-8,8	-3,4	-1,7	-5,2	-3,6	0,0	-22,6
Toimintapääoma	2 940,8	550,3	2 844,1	680,6	181,6	20,5	7 217,8
Toimintapääoma /							
vakavaraisuusraja	2,32	2,10	2,40	2,50	2,20	2,50	2,35
Tasointuvastuu	726,7	223,0	760,9	226,9	103,0	11,1	2 051,6
Ositettu lisävakuutusvastuu	151,4	22,0	107,5	15,0	5,2	0,3	301,3
HENKILÖSTÖ (lkm)	625	215	616	**	117	14	1587

* Pensions-Alandian asiakashyvityssiirtoon sisältyy muista poiketen myös vakuutusliikkeen ylijäämää (VA2).

** Eläke-Tapiola ostaa henkilöstöpalvelut Vahinko-Tapiolalta.

Atso Saajoranta

Ilmarisen aktuaaripalvelujen kehittämispäällikkö

**LEL Työeläkekassa Esiintyvien taiteilijoiden
ja eräiden erityis-
ryhmien eläkekassa**

Maksutulo, milj. €	444	81
Maksutuloa vähentäneet luottotappiot, milj. €	10	0,9
Luottotappiot % maksutulosta	2,3	1,1
Maksetut eläkkeet, milj. €	670	7
Vastuunjakokorvaukset, milj. €	- 261	41
Yhteensä, milj. €	409	49
Kokonaisliikekulut, milj.€	22,7	7,1
% maksutulosta	5,1	8,8
Vastuuvelka, milj. €	3796	182
Sijoitukset käyvin arvoin, milj. €	3752	163
Sijoitustuotot käyvin arvoin %	4,4	4,7
Sijoitustoiminnan kirjanpidollinen tulos, milj. €	18	-0,2
Arvostuserojen muutos, milj. €	-84	-2,4
Sijoitustoiminnan tulos, milj. €	-66	-2,7
Toimintapääoma, milj. €	861	43
Vakavaraisuusaste %	28,5	30,4
Vakinaiset asiakkaat *	16 500	12 000
Tilapäiset asiakkaat**	40 400	117 700
Vakuutetut ***	170 000	107 000
Eläkkeensaajat	150 300	1 890
Henkilöstö keskimäärin	360	1

* Vuonna 2001 vakuutusmaksuja maksaneet rekisteröidyt asiakkaat

** Vuonna 2001 vakuutusmaksuja maksaneet tilapäiset asiakkaat

*** Vakuutettuja ovat 23-64 -vuotiaat, jotka ovat ylittäneet alemman rajatulon (666 €/vuonna 2001) sekä alle 23-vuotiaat joille on syntynyt oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen. Vuoden 2001 luku on arvio.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos

MYEL-vakuutettuja, lkm	101 900
Eläkkeensaajia, lkm*	193 523
Uusia eläkkeitä alkoi, lkm*	7 703
Maksussa olevia eläkkeitä, lkm*	257 605
Kokonaismaksutulo, milj. €	138,1
Maksetut eläkkeet, milj. € *	704,4
Liikekulut, milj. €	20,4
Sijoitustoiminnan nettotuotto, milj. €	4,4
Sijoitustoiminnan nettotuotto, %	5,9
Henkilöstö, lkm**	212

* sisältää luopumisjärjestelmät

** lisäksi 186 sivutoimista asiamiestä

Merimieseläkekassa

Vakuutettuja, lkm	10 150
Eläkkeensaajia, lkm	8 477
Myönnetyt eläkkeet, lkm	601

Vakuutusmaksutulo, milj. €	50,5
Sijoitustoiminnan nettotuotot, milj. €	2,3
Maksetut eläkkeet, milj. €	82,3
Vastuunjakokorvaukset, milj. €	9,1
Sijoituskanta, milj. € (kirjanpitoarvo)	443,8
Vastuuvelka, milj. €	451,6
Henkilöstö, lkm	30

Työeläkelaitosten avainlukuja vuodelta 2001

Kirkon keskusrahasto

Vakuutetut, lkm	16705
Eläkkeensaajat, lkm	13746
Maksutulo, milj. €	109
Eläkemeno, milj. €	82

Sijoitusomaisuus, milj. € (kirjanpitoarvo)	414
- Korkosijoitukset, milj. €	134
- Osakesijoitukset, milj. €	93
Sijoitusten tuotto, %	0,09

Kuntien eläkevakuutus

Vakuutetut, lkm	450 000
Eläkkeensaajia, lkm	251 215
Maksutulo, milj. €	2 478
Eläkemeno, milj. €	1 821

Sijoitusomaisuus, miljardia € (kirjanpitoarvo)	11,5
- Korkosijoitukset	5,7
- Osakesijoitukset	4,5
- Kiinteistöisijoitukset	1,0
- Vaihtoehtoiset sijoitukset	0,3
Sijoitusten tuotto, %	-5

Valtiokonttori

Vakuutetut, lkm	181 000
Eläkkeensaajia, lkm	283 214
Maksutulo, milj. €	1 187
Eläkemeno, milj. €	2 531

Sijoitusomaisuus, miljardia € (kirjanpitoarvo)	4,138
- Korkosijoitukset	3,445
- Osakesijoitukset	0,693
Sijoitusten tuotto, %	4,3

Eläketurvakeskus

Tuotot, milj. €	32,9
Henkilöstökulut, milj. €	15,8
Ostetut atk-palvelut ja ohjelmistot, milj. €	11,25
Henkilöstö, lkm	345

Garantille siirtynyt luottovakuutuskanta Tuotot, milj. €	17,9
Palautettavat luottovakuutus- kustannusosuudet, milj. €	17,9

**Eläkesäätiöiden ja -kassojen
tilinpäätösluvut julkaistaan
seuraavassa numerossa.**

Työeläketiedottaja Matti Vainio:

Uudistukset saivat väen hereille

Työeläkevakuuttajat Telan tiedottaja Matti Vainio sanoo perehdyttäneensä vuodesta 1975 lähtien jo lähes satatuhatta henkeä työeläkkeen saloihin. Alkuvuosina kiinnostus oli laimeaa, mutta palkansaajien oma työeläkemaksu ja viime vuosikymmenen eläkeuudistukset saivat väen hereille ja kiinnostumaan näistä kysymyksistä.

-Minun ei ole enemmälti tarvinnut eläkepommia purkaa, vakuuttaa Rymättylässä syntynyt ja Tampereelta yhteiskunnalliset oppinsa ammentanut tiedottaja Matti Vainio. Työeläkkeeseen luotetaan tässä maassa hänen mukaansa aika vahvasti. Epäilijöitä toki on, mutta he ovat selkeä vähemmistö ainakin Vainion luennoilla käyvistä.

– Telan Suomen Gallupilla teettämät mielipidemittaukset ovat hyvin linjassa sen kanssa mitä kentällä näkee ja kuulee, vahvistaa Vainio. Yhdeksän kymmenestä ihmisestä luottaa ansiosidonnaiseen työeläkkeeseen. Se on vahva näyttö järjestelmän puolesta.

Vielä 1990-luvun alkuun saakka kiinnostus eläkkeitä kohtaan oli Vainion mukaan laimeaa. Muutos tapahtui vuoden 1994 vaiheilla, kun palkansaajat saivat oman työeläkemaksunsa. Myös nuoret heräsivät, kun maksu näkyi tilinauhassa.

– Tosin he eivät tainneet vielä silloin tietää, että tuleva eläke pienenee aikanaan maksun verran, kun se vähennetään eläkekastasta.

Uudistukset herättivät kiinnostuksen

Vuoden 1996 suuri eläkeremontti sai väen lopullisesti kiinnostumaan näistä kysymyksistä. Se oli Vainion mukaan varsinaisen käänne, jonka jälkeen suuri yleisö on alkanut analysoida eläketurvansa sisältöä ja sen

tulevaa kehitystä.

– Työkyvyttömyys- ja varhaiseläkkeisiin tehty tulevan ajan eläkkeen selvä heikennys ja julkisen sektorin eläke-etujen yhdenmukaistaminen olivat asioita, jotka saivat kansalaiset valppaiksi, muistelee Vainio.

Tuorein, eli viime syksyn eläkesopimus on Vainion kokemuksen mukaan otettu kentällä hyvin vastaan. Joustavaa vanhuuseläkeikää ja 18 vuoteen putoavaa eläkkeen karttumisrajaa kiitellään yleisesti.

– Ihmisten silmät kirkastuvat kummasi, kun kerron, että vanhuuseläkkeelle voi jatkossa päästä jo 63-vuotiaana ilman nykyistä varhennusvähennystä. Tietysti on myös niitä, jotka haluavat jatkaa työelämässä pitempään. Joukko lienee sama kuin nykyäänkin, yrittäjät siinä kärjessä, arvelee Vainio.

Muutokset työllistävät

Vainio sanoo tuntevansa kotimaan torit ja turut niin hyvin, ettei maantiekarttaa enää tarvita eläkekurseilta toiselle kierrellessä. Toista miljoonaa ajokilometriä on takana, 2500 tilaisuutta ja lähes 100 000 kuulijaa, kasvoista kasvoihin tavattuja.

– Alkuaikoina tahti oli leppoisaampi. Tilaisuuksia oli vähemmän ja ne saattoivat kestää kaksikin päivää. Välillä pidettiin huilia, saatettiin syödä porukalla iltapalaksi mustaa makkaraa koskenkorva palan painikkeena. Ja hiihtämääinkin ehdittiin. Nyt menemme monenmoisten ammattijärjestöjen ja yhdistysten kokouksiin tai kursseille

puhumaan tunniksi - pariiksi, ja sitten taas kiireesti eteenpäin. Tilaisuuksia on kolminkertainen määrä, minullakin yli 150 kappaletta vuodessa, kertoo Vainio.

Jokaisessa tilaisuudessa on mukana aina se joukko, joka kyselee henkilökohtaisista asioistaan: miksi työkyvyttömyyseläke on hylätty, miksi minulle ei ole karttunut eläkettä alle 23-vuotiaana tehdystä työstä tai kotiäitinä ollessa?

– Löytyypä niitäkin, jotka vaativat eläkeille ylärajaa, kattoa. Sen pitäisi tietysti olla noin kolmanneksen verran korkeammalla kuin oma eläke tai palkka, hersyttelee Vainio.

Vainio laskeskelee, että pelkästään TEL:iin on tehty 40 vuoden aikana lähes sataviisikymmentä muutosta. Niistä aiheutuu aina suuri työ tiedottajille ja neuvojille.

– Selitettävää siis työeläkkeissä varmastikin riittää, mutta onpahan tiedottajankin leipäpuu turvattu siinä samalla, hykertelee Matti Vainio, pitkän linjan työeläketiedottaja.

Teksti: Jouko Moilanen
Kuva: Hanne Nykänen

Vakuutusoikeus vei suullisen käsittelyn Ouluun

Vakuutusoikeuden IX jaosto päätti yksityisen asianosaisen pyynnöstä toimittaa suullisen käsittelyn työkyvyttömyyseläkeasiassa Oulun kärjäoikeudessa. Asianosainen oli perustellut pyyntöään muun muassa sairaudestaan aiheutuvilla matkustusvaikeuksilla. Myös asiassa todistajina kuultaviksi nimetyt kuusi henkilöä olivat kotoisin Oulun seudulta.

Vakuutusoikeudessa on sovellettu 1.4.1999 lähtien hallintolainkäyttölakia asioiden käsittelyssä. Käsittely on pääasiallisesti kirjallista, mutta yksityisen asianosaisen pyynnöstä vakuutusoikeuden on toimitettava asiassa suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään. Vakuutusoikeus voi myös omasta aloitteestaan päättää toimittaa suullisen käsittelyn. Vakuutusoi-

keus ratkaisee vuosittain yli 10 000 asiaa. Vuodesta 2000 lähtien vakuutusoikeudessa on toimitettu noin 80 suullista käsittelyä.

Oulussa 11.4.2002 pidettyyn suulliseen käsittelyyn osallistui vakuutusoikeudesta kyseinen jaosto, eli vanhempi vakuutustuomari, nuorempi vakuutustuomari, lääkärijäsen ja kaksi maallikkojäsentä. Lisäksi suulliseen käsittelyyn osallistui asiassa vastapuolisesta eläkelaitoksesta, Kuntien eläkevakuutuksesta, kaksi edustajaa.

Samana päivänä suullisen käsittelyn toimitti Oulun kärjäoikeudessa kärjäoikeuden ja vakuutusoikeuden lisäksi Rovaniemen hovioikeus.

*Kaius Vuoristo
vakuutusoikeuden tiedottajalakimies*

Uutta tietojärjestelmien palvelukeskusta suunnitellaan työeläkelaitoksille

Toukokuussa käynnistyi uuden, kaikille työeläkealan toimijoille avoimen palvelukeskuksen esiselvitystyö. Palvelukeskuksen toiminta-ajatuksena olisi hoitaa yhteistyössä mukana olevien yritysten ja laitosten keskusrekisteriä sekä siihen liittyviä perussovelluksia. Eläketurvakeskuksen ja Työeläkevakuuttajat TELAn hallitukset ovat hyväksyneet selvitystyön käynnistämisen, jonka on oltava valmis lokakuun loppuun mennessä. Esiselvitystyö tehdään Eläketurvakeskuksen ja eläkelaitosten yhteistyönä.

Työeläkejärjestelmän IT-yhteistyötä on mietitty jo pari vuotta eri työryhmissä. Uusi palvelukeskus poistaisi nykyisen hajautetun rekisteröinnin päällekkäisyyksiä. Se varmistaisi työeläketurvan teknisen toteutuksen ja säästäisi kustannuksia erityisesti sovellusten ylläpidossa. Lisäksi malli takaa, että kansalaisten eläkkeen ja eläkevakuutusmaksun laskenta on yhdenmukainen.

Uuden IT-palvelukeskuksen asiakkaita olisivat Eläketurvakeskus ja yksityisen sektorin työeläkelaitokset. Myös julkisen sektorin mukaantulo on mahdollista.

Ajatuksena on, että palvelukeskus voisi tarjota asiakkaille esimerkiksi ansio-, työsuhde- ja eläkerekisteripalvelut, vakuutusten hoidon ja korvauskäsittelyn perussovellusten kehittämis- ja ylläpitopalvelut sekä tietyt prosessipalvelut, kuten eläkkeen laskennan, eläkevakuutusmaksun laskennan ja vastuunjaon.

Tietojärjestelmien palvelukeskus ei muuttaisi nykyisten työeläkeyhtiöiden ja Eläketurvakeskuksen välisiä suhteita. Eläkelaitosten välistä kilpailua palvelukeskus ei myöskään vaarantaisi, vaan päinvastoin madaltaisi kynnystä uusille alalle tulijoille.

Vakuutusoikeuden kotisivut ovat käytössäsi

Vakuutusoikeuden kotisivut on avattu osoitteessa "www.oikeus.fi/vakuutusoikeus". Kotisivuilla kerrotaan muun muassa vakuutusoikeuden toiminnasta, annetaan tietoa asian käsittelystä ja selostetaan tuoreimpia oikeustapauksia.

Kaius Vuoristo

Kymmenen kysymystä työeläkkeistä

- 1. Kuinka monta uutta yksityisten alojen työeläkettä alkoi viime vuonna?**
- 2. Säilyykö vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä pysyvästi oikeus osa-aikaeläkkeeseen nykyisin ehdoin?**
- 3. Mikko on syntynyt 1.1.1944. Voiko hän päästä yksilölliselle varhaiseläkkeelle ensi vuoden alussa?**
- 4. Jussi on viimeinen 40-lukulainen, syntynyt 31.12.1949. Mistä iästä alkaen hän voi olla ns. työttömyyseläkeputkessa?**
- 5. Kuinka monta henkilöä sai yksilöllistä varhaiseläkettä yksityiseltä puolelta 30.4.2002?**
- 6. Paljonko oli sosiaalimenojen osuus bruttokansantuotteesta vuonna 2001?**
- 7. Kuinka monta vakuutettua on Kuntien eläkevakuutuksen piirissä?**
- 8. Paljonko rittäjän YEL-vuosityötulon on oltava vähintään, jotta hän voi saada osa-aikaeläkkeen?**
- 9. Kuka on Eläketurvakeskuksen viestintäjohtaja 1.10.2002 alkaen?**
- 10. Mikä on Eläketurvakeskuksen uusi puhelinnumero?**

Oikeat vastaukset sivulla 35.

Monet lääkärit ja rakennusyrittäjät unohtavat ottaa YEL-vakuutuksen

Yrittäjien YEL-valvonnassa ilmeni, että eniten laiminlyöjiä löytyi liike-elämän palvelujen, rakentamisen ja terveydenhuollon toimialoilta. Sen sijaan yrittäjät kaupan, kuljetus-, varastointi- ja tietoliikenteen aloilla sekä henkilökohdaisia palveluja tuottavat yrittäjät ovat vakuutettuna melko hyvin.

Valvonnassa olleilla yrittäjillä YEL-työtulo jäi keskimääräistä alhaisemmaksi. Se jäi myös alle yrittäjän verotettavan ansiotulo-osuuden. Näillä yrittäjillä YEL-työtulo oli 8 575,73 euroa (50989 mk, 2001 ind.), kun YEL-vakuutuksen keskimääräinen työtulo oli 14 533,46 euroa (86 412 mk).

Sukupuolijakaumaltaan, asuinpaikaltaan ja iältään valvontaan joutuvat yrittäjät ovat melko samanlaisia kuin yrittäjät ovat keskimäärinkin. Yrittäjistä on naisia 32 prosenttia ja miehiä on 68 prosenttia. He asuvat pääasiassa Etelä-Suomessa ja ovat iältään 40-45 -vuotiaita.

Laiminlyöntiään yrittäjät selettivät eniten tietämättömyy-

dellään. He kertovat myös, että heillä on rinnakkainen työ tai että yrittäjätoiminta on harrastusluonteista. Laiminlyöntiin on heidän mukaansa ollut syynä myös ansioiden vaihtelu sekä maksukyvyttömyys.

Yrittäjät odottaisivat saavansa tietoa vakuuttamisesta kirjanpitäjältään tai tilitoimistostaan. Tietoa olisi kaivattu myös Eläketurvakeskuksesta tai verottajalta. Myös vakuutusyhtiöt, myel-asiamiehet tai yrittäjäjärjestöt voisivat toimia yrittäjien mielestä tietolähteinä.

Nämä tulokset ilmenivät Eläketurvakeskuksen neuvonta- ja valvontaosaston palvelupäällikön **Riitta Seppälän** ylemmän vakuutustutkimuksen lopputyönä tekemästä tutkielmasta, YEL-vakuuttamisen laiminlyöneen yrittäjän profiili. Tutkimus perustui 186 yrittäjän valvonta-asiakirjoihin sekä YEL-valvontaa tekeville henkilöille tehtyyn kyselytutkimukseen.

Riitta Seppälä

Pientyönantajille muistilista maksuista ja veroista

Pientyönantajilla on monia velvoitteita, joiden hoitamista jättäminen voi tulla kalliiksi. Eläketurvakeskus on julkaissut esitteen, jonka tarkoituksena on palvella pientyönantajia muistilistan tavoin. Työeläkevakuuttamisen lisäksi esitteessä kerrotaan muun muassa, miten pientyönantajan pitää hoitaa työntekijästään tapaturmavakuutus ja milloin tarvitsee tehdä ennakonpidätys ja maksaa sotu.

Esite on julkaistu myös ruotsiksi ja sitä voi tilata Eläketurvakeskuksen postittamosta, puhelin 010 7511.

Työeläkkeiden pohjaosakorvaus etenee

Yli 114 000 eläkeläisen työeläkettä korotetaan kansan- ja työeläkkeen kaksinkertaisen yhteensovituksen takia. Asiaan liittyvä lakiesitys on eduskunnan käsiteltävä.

Korvaus liitetään nimenomaan osaksi työeläkettä. Kansaneläkejärjestelmään ei tässä yhteydessä puututa. Se kylläkin turvataan, etteivät kansaneläke tai eläkkeensaajan asumistuki pienene korvauksen johdosta. Pohjaosakorvausta ei kenenkään tarvitse erikseen hakea, vaan se laskeaan automaattisesti viran puolesta. Päätökseen on myös mahdollisuus hakea muutosta.

Työeläkkeeseen tuleva korotus olisi suuruudeltaan 5 - 50 euroa kuukaudessa henkilön työeläkkeen tasosta riippuen. Korotusta alettaisiin maksaa syksystä 2003 alkaen. Pohjaosakorvaus koskisi sekä julkisen että yksityisen puolen työeläkkeitä. Korvaukseen olisivat oikeutettuja ne eläkkeensaajat, joiden työeläkettä on ensin vähennetty kansaneläkkeen pohjaosan takia ja joilta on sittemmin poistettu myös maksussa ollut kansaneläkkeen pohjaosa. Ehtona on, että eläkkeen maksu on alkanut 1.7.1975 - 31.12.1995 välisenä aikana.

Korjauksen suuruus määräytyy keskimääräisen laskentakaavan perusteella. Siksi osa eläkkeensaajista saa todellista menetystä hieman suuremman korvauksen. Tarkan rahamäärän laskeminen jokaiselle eläkkeensaajalle erikseen aiheuttaisi paljon työtä ja suuret kustannukset

viranomaisille ja työeläkeläisille. Se myös hidastaisi uusien eläkehakemusten käsittelyä. Vanhemmista julkisen puolen työeläkkeistä ei lisäksi ole olemassa kattavia rekisteritietoja.

Nyt esitettävän korvausosaston taustalla ovat kansan- ja työeläkkeiden yhteensovittussäännöt, jotka vuonna 1996 tehdyn muutoksen seurauksena aiheuttivat osalle työeläkkeen saajista kaksinkertaisen eläkkeiden yhteensovituksen. Ensimmäisessä yhteensovituksessa ennen vuotta 1996 - jolloin kaikille työeläkkeen saajille maksettiin myös kansaneläkkeen pohjaosaa - käytössä ollut ns. pohjaosavähennys pienensi maksuun tullutta työeläkettä. Muutoin eläke yhdessä pohjaosan kanssa olisi ollut enemmän kuin laissa sallittu 60 tai 66 prosenttia eläkepalkasta. Vuoden 1996 lakimuutoksessa myös kansaneläkkeen pohjaosa lakkautettiin asteittain. Eläkkeensaajat ovat kokeneet vääräksi sen, että heidän työeläkkeessään jo poistetun pohjaosan vaikutus on jäänyt työeläkettä alentavaksi.

Kompensaatiosta arvioidaan aiheutuvan aluksi noin 50 miljoonan euron vuosittaiset lisämenot eläkkeisiin. Kustannukset supistuisivat vähitellen niin, että vuonna 2015 menolisäys olisi 32 miljoonaa euroa, vuonna 2020 enää 20 miljoonaa euroa ja vuonna 2040 kaksi miljoonaa euroa. Kompensaatio aiheuttaa työeläkemaksuun korotuspainetta (stm).

Reijo Ollikainen

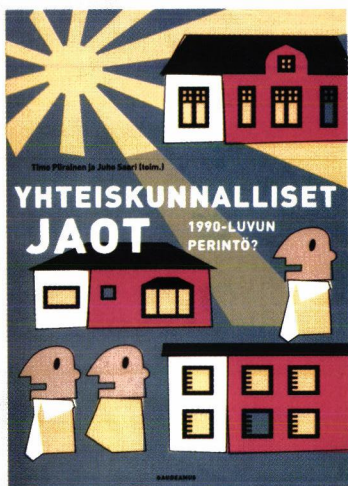
Eläketurvakeskuksen viestintäjohtajaksi

Valtiotieteen maisteri Reijo Ollikainen (55) on nimitetty Eläketurvakeskuksen viestintäjohtajaksi. Hän aloittaa Eläketurvakeskuksessa lokakuun alussa 2002.

Ollikainen siirtyy uuteen tehtäväänsä Vakuutusyhtiöiden Keskusliitosta, jossa hän on toiminut yhteiskuntasuhteista ja tiedotuksesta vastaavana johtajana vuodesta 1986 alkaen.

Ollikainen on toiminut ennen nykyistä tehtäväänsä pitkään kahden pääministerin poliittisena avustajana ja sitä ennen muun muassa valtiovarainministeriön tiedotuspäällikkönä ja 70-luvulla politiikan toimittajana radion uutisissa.

Luin kirjan

Sosiaalipoliittinen kokonaiskuva 1990-luvusta tuo pohdittavaa myös sosiaalivakuutuksen teoriaan

Vajaa parikymmentä vuotta sitten uskottiin, että yhteiskunta olisi verrattain valmis. Hyvinvointia jaettaisiin kaikille vähintään kohtuullisesti.

Konsensusyhteiskunnan auvoisuus kääntyi kuitenkin 1990-luvun alussa vuosisadan pahimmaksi taloudelliseksi lamaksi. Sittemmin ripeästä talouskasvusta huolimatta työttömien leipäjonot ovat sitkeästi säilyneet uutisotsikoissa äkkirikkaiden jetset-elämän rinnalla.

Liki parikymmentä suomalaista yhteiskuntatieteilijää ei ole jäänyt uusavuttomina surkuttelemaan laman seurauksia. Heidän tuore sosiaalipoliittinen kokonaiskuvansa "Yhteiskunnalliset jaot" pyrkii vastaamaan kysymykseen, mikä yhteiskunnassa viime vuosikymmenellä muuttui ja miksi?

Ei mitään suurta jakoa

Vaikka kirjan lähtökohta on tarkastella ryhmien välisiä eroja, muutoksia on lopulta tahtunut varsin vähäisesti.

Edelleen ihmisen synnynnäiset ominaisuudet, kuten sukupuoli ja terveys vaikuttavat hänen yhteiskunnalliseen asemaansa.

Samoin rakenteellisia eroja aiheutuu suhteesta työhön tai asumisen hallintamuodosta. Talouskasvu ei enää välttämättä tuo lisää tuloa kaikille, kuten vielä 1980-luvulla.

Lohdullista on, että ainoastaan yhteiskunnan ääripäissä erot ovat selvästi kasvaneet. Kansan valtaosan hyvinvointi näyttää kestäneen läpi 1990-luvun. Tosin tutkijat myöntävät, ettei määrällinen aineisto ehkä paljasta koko totuutta.

Uimareiden määrä kasvaa työeläkealtaassa

Hyvinvoinnin perusteista kiinnostuneelle parasta antia tarjoavat kirjan katsaukset viimeisimpään sosiaalipoliittiseen teoriaan.

Etenkin Juho Saaren pohdinta sosiaalipoliittisesta hyödyketeoriasta antaa harvinaista lisää keskusteluun sosiaaliturvan kustannuksista.

Saari vertaa työeläkettä 200 henkilön kustantamaan yksityiseen uima-allasklu-

biin. Klubi kestää vielä 40 yhtäaikaista käyttäjää, mutta 41 uimaria samanaikaisesti alkaa jo vaatia kulutuksen säätelyä. Paljon allasta käyttävien oikeutta uimiseen rajoitetaan tai nostetaan jäsenmaksua.

Lisäksi organisaatiot pyrkiessään kestäväan omien hyödykkeiden rahoitukseen siirtävät kustannuksia mielellään muille, useimmiten valtiolle.

Suurin osa sosiaalihuödykkeiden saajista Suomessa on työeläkeläisiä. Vain harva jää etuuksia jakavien klubien ulkopuolelle.

Yhteisesti kustannettavia ja samalla vaatimattomimpia etuja käyttävät eniten opiskelijat. Ja heillähän tilanne on väliaikainen, kuten pääministerikin vähän aikaa sitten lohdutteli.

Silti rahoituspohjan kestävytyteen vedoten sekä yhteisesti että ryhmänä kustannettuja sosiaalihuödykkeitä vaaditaan yksilöllisesti rahoitettaviksi.

Etuuksien saajien asema saattaa muuttua myös erilaisista indekseistä. Vähänkin pidemmällä aikavälillä on olennaista, seuraako edun määrä ansiotasoa, elinkustannuksia tai ylipäänsä mitään. Lapsilisäthän ovat säilyneet samansuuruisina jo pitkään.

Saari huomauttaa, että jo nyt vähäiset yleiset verovaroin kustannettavat sosiaali-etuudet eivät juurikaan voi lisätä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

Kimmo Kontio

Yhteiskunnalliset jaot - 1990-luvun perintö? (toim. Piirainen & Saari) Gaudeamus 2002. 313 sivua.

Eläketurvakeskuksen entinen varatoimitusjohtaja **Jouko Sirkesalo** vastaa **Bo Lundqvistille**, joka Työeläke-lehden numerossa 2/2002 kirjoitti eläketurvaa kehittäneiden työryhmien puheenjohtajien suhtautumisesta asiaan, jos ryhmän jäsen epäili kehitellyn sääntösten mutkikkautta ja toteuttamiskelpoisuutta.

“Sehän on vain tekniikkaa”

Ajanmääritys “toista vuosikymmentä sitten” vie nyt vuonna 2002 käytettynä viime vuosituhannele, 80- ja 90-lukujen vaihteeseen. Olin tuolloin töissä Eläketurvakeskuksessa ja toimin puheenjohtajana eräissä työryhmissä, joissa tehtiin eläkejärjestelmään täydennyksiä. Ei vain teknisiä muutoksia, vaan yhteiskunnan työelämän muuttumista vastaavia tarkennuksia.

Ei suinkaan “joskus harvoin” vaan aina kuului toteuttajilta murinaa, ja monet myöhemmin sujuneet asiat leimattiin mahdottomiksi. Niin oli kyllä jo 70- ja 80-luvuillakin, kun työttömyyden kasvu ja pätkätyöt oli otettava huomioon eläkettä kartuttavana.

“Puheenjohtajien” käytetty monikkomuoto heittää kalikkaa useammalle. Itseäni en tuollaisesta vaikeuksien vähättelylauseesta tunnista.

Voisiko Työeläke-lehden tutkiva journalisti listata epäilyksenalaiset eli ne työryhmät, joissa Bo Lundqvist oli mukana ja niiden puheenjohtajat. Nähdään sitten, onko Bosse tullut vanhaksi ja muistaa nuoruusajan ihanuutta väärin.

Jouko Sirkesalo

Hyvä Jouko!

Kiitos reaktiostasi.

Kirjoittaessani ei ajatukseni hetkeäkään kohdistunut työeläkejärjestelmän tuntijoihin ETK:ssa tai laitoksissa. He varmasti, Sinä Jouko mukaan lukien, tunsivat, mistä tekniikassa on kysymys. Tämä osaaminen varmisti myös sen, että tiukankin aikataulun toteuttamisessa onnistuttiin.

Hiukan etäämpää katsovilla - ketään erikseen nimeämättä - tätä ymmärrystä ei silloin ollut. Mutta katsokaamme tulevaisuuteen ja tehkäämme voitamme, että nykyisillä päätöksentekijöillä tätä ymmärrystä olisi.

*Kesäterveisin
Bosse*

Eläketurvakeskus

Tietojärjestelmäosastolle on nimitetty teknisen kehittämisen esimieheksi filosofian maisteri **Erkki Tenkula**, kehityspäälliköksi **Heikki Auvinen** ja projektipäälliköksi datanomi **Aila Laitinen**.

Lainopilliselle osastolle on nimitetty kansainvälisten asioiden lakimieheksi oikeustieteen kandidaatti **Karoliina Nurmi**.

Eläkejärjestelmäosastolle on nimitetty suunnittelijoiksi filosofian maisteri **Elina Hyry** ja tradenomi **Merja Numminen**.

Viestintäosastolle on nimitetty kielenkääntäjäksi filosofian maisteri **Maria Lindholm**.

Eläke-Fennia

Eläke-Fennian asiakasyhteydet on jaettu kahteen maantieteelliseen pääalueeseen. Eteläisen Suomen myyntijohtajaksi on nimitetty **Jarmo Töyri**. Hän vastaa lisäksi asiakasneuvonnasta ja -koulutuksesta koko maan osalta. Muusta Suomesta vastaa myyntijohtaja **Tom Kurtén**. He raportoivat asiakasyhteyksistä vastaavalle johtajalle Kaj Laakoselle.

Kimmo Tenho toimii Eläke-Fennian myyntijohtajana Lounais-Suomessa toimipaikkanaan Turku. Hän raportoii toimitusjohtaja Lasse Heiniölle. Tenho jatkaa myös Henki-Fennian myyntijohtajana ja johtoryhmän jäsenenä.

Asiakasyhteyksiin on nimitetty markkinointipäälliköksi kauppatieteen maisteri **Ville Raunio** ja Turkuun yhteyspäälliköksi kauppatieteen maisteri **Matti Bergström**.

Ilmarinen

Lääketieteen ja kirurgian tohtori **Mikael Ojala** on nimitetty ylilääkäriksi.

Maatalous- ja metsätieteiden maisteri **Risto Ali-Penttilä** on nimitetty työkyvyttömyys- ja kuntoutusratkaisuosaston kehittämisspäälliköksi.

Diplomi-insinööri **Matti Leppänen** on nimitetty rahoituspäälliköksi asiakasrahoitukseen.

LEL Työeläkekassa

Valtiotieteen ylioppilas **Mikko Koski** on nimitetty eläkeosaston ratkaisupäälliköksi.

Kauppatieteiden ylioppilas **Toni Oikarinen** on nimitetty taloussuunnittelijaksi.

Varma-Sampo

Vakuutustekniikan osastopäällikkö, filosofian maisteri **Eija Kaipainen-Perttula** on nimitetty 1.5.2002 alkaen Varma-Sammon vakuutusjohtajaksi. Hän vastaa eri yritysasiakassegmenttien vakuutuspalveluista, niiden koordinoinnista ja kehittämisestä sekä vakuutuspalveluiden resurssien tehokkaasta käytöstä. Eija Kaipainen-Perttula raportoii asiakaspalvelut toimintoa johtavalle johtaja Hannu Tarvoselle.

Kaipainen-Perttulan edeltäjä **Veikko Loukola** siirtyy 1.5.2002 projektijohtajaksi Varma-Sammon esikuntatoimintoon. Hän osallistuu jatkossa asiantuntijana työeläkejärjestelmän viereillä oleviin laajoihin kehittämishankkeisiin.

Vakuutustekniikka-osaston osastopäällikkönä toimii 1.5.2002 alkaen oman toimensa ohella ylimatemaatikko **Pasi Mustonen**.

The pension reform has reached Parliament

The proposed reforms to the private-sector pension acts and the national pensions have reached Parliament.

The age limit for the part-time pension will be increased to 58 years. However, persons born in 1946 or earlier retain the possibility to take a part-time pension at the age of 56. They will be covered by the current rules on the part-time pension also after the reform. The new rules concern persons born after 1946. In addition to the raised age limit, the old-age pension after a part-time pension is slightly weakened. The part-time retiree accrues a pension both for the part-time work and the part-time retirement. The pension accrual for the part-time retirement is calculated on the difference between fulltime and part-time earnings. The accrual rate of 1.5% for an old-age pension on the part-time retirement will be reduced to 0.75%.

Also in the future a pension will accrue at a rate of 1.5% until the age of 60 and thereafter at 2.5%. The pension accrual will be improved by a new bonus accrual of 4.5% from the age of 63, starting in 2005. However, the bonus accrual is not yet included in this Government bill.

Persons born in 1943 or earlier may be entitled to an individual early retirement pension at the age of 58, and they will maintain the right to an individual early retirement pension under the current conditions. In contrast, the individual early retirement pension will be abolished as a separate pension type for persons born after 1943. Instead the act will include a regulation about the assessment of the entitlement to a disability pension for persons aged over 60. The vocational character of the incapacity for work will be emphasised in this assessment.

The employee should also have the right to vocational rehabilitation already when he or she is, objectively seen, under threat of becoming incapable of work in a near future. One requirement is that rehabilitation is applied for while still working or soon after the employment has ended. It should also be possible to remove the threat through rehabilitation.

Janina Gröndahl

The SOMERA Committee:

Social expenditures can be kept under control

A committee appointed by the Ministry of Social Affairs and Health has pondered the trends in social expenditures and the financing of social security in the long run as the environment in social security changes. The task was completed in April. The committee finds that social expenditures and their financing can be kept under control despite an ageing population during an observation period continuing until 2050.

The task of the committee was to assess the change in the environment in social security and the pace of this change as well as how the subsistence and service schemes realise the aims in social policy. In addition, the committee should make a suggestion how a desirable trend could be described and how different alternatives appear from the point of view of the desired trend.

A moderate growth of 1.75% in the annual productivity of work means that social expenditures will not rise to the record-high level of the recession of the 1990s even during the toughest years as regards the ageing population, 2030-2050.

At the most, the expenditures are about 30 per cent of GDP under the current rules. Earnings-related pensions, pensions paid by the Social Insurance Institution (Kela) and special pensions are altogether about 50% of the expenditures. In 2000-2002 the total pension expenditures are about 11% of GDP. Thus the growth rate in social expenditures equals that of pension expenditures, i.e. about 5 percentage points of GDP. The share of health and social services and sickness insurance refunds to the elderly of GDP increases.

The aim should be an increase in work history of at least three years, which can be achieved by starting to study earlier, completing the studies faster, reducing the periods of unemployment and postponing effective retirement. On the other hand, training periods during the work history may in the future take more time than at present.

The committee also wrote down measures to keep the increase in pension contributions stable.

The transparency of the financing and a tighter connection between benefit and financing would improve the incentives of income security as the perceiving of the contributions paid to the schemes as taxes would diminish.

Janina Gröndahl

Poor performance of authorised pension insurance companies continued in 2001

The year 2001 of the authorised pension insurance companies was overshadowed by the further weakened performance, which had started the year before. The loss spiral of share investments continued although an even larger part of the investments was diversified abroad.

The second consecutive poor investment return has tempted the managing and investment directors to seek reinforcement of confidence from the average investment income, which includes past profitable years, as well as from the long-term favourable development of the share price.

The companies' total overall result, which showed a loss of EUR 1 278 million, may be the weakest ever. In 2000, the result amounted to plus EUR 164 million. The record was set in 1999 when the result was EUR 3 203 million. The loss from last year, EUR 1 483 million, was caused by the investment return, from which the change in valuation difference decreased by EUR 1 175 million. The underwriting result still remained on a good level, and the loading profit even increased compared with the previous year.

There have not been any great changes in the structure of the companies' investments total. The share of real estate increased, whereas the share of equities decreased by one percentage point.

The rate of return on investments was now 0.7. The year before it was 3.9, and in 1999 12.7. The rates of return declined in three large companies that had invested the most in shares.

The solvency of all the companies still remained on a prudent level.

The number of persons insured by authorised pension insurance companies under the Employees' Pensions Act (TEL) increased by 3.1 per cent, and the number insured under the Self-Employed Persons' Pensions Act (YEL) by 0.6 per cent. The premiums written grew by 2.8 per cent.

The companies transferred EUR 107 million to client bonuses, which was 59 per cent of the transfer of the previous year.

Credit losses decreased by 17.5 per cent.

The operating expenses covered by the administrative costs in premium rose by 8.5 per cent, but compared with the premiums written, they remained on the earlier level. The investment charges grew by 10.8 per cent, and the expenses for activities designed to maintain work capacity by 23.5 per cent.

Maria Lindholm

Kymmenen kysymystä työeläkkeistä vastaukset:

- 1. Noin 100 000.**
- 2. Kyllä.**
- 3. Ei.**
- 4. 55 vuoden ja 1 kuukauden ikäisenä.**
- 5. Noin 21 600.**
- 6. Reilu 25 prosenttia.**
- 7. 450 000.**
- 8. 10 512 euroa.**
- 9. Reijo Ollikainen**
- 10. 010 7511**

Sijoitukset - eläkkeidemme turva vai turma?

Q Imarinen: sijoitustoiminnan tappio 776 miljoonaa euroa, sijoitusten tuotto -1,2 prosenttia.

Varma-Sampo: tappio 566 miljoonaa euroa, sijoitusten tuotto +1,0 prosenttia.

Eläke-Fennia: tappio 158 miljoonaa euroa, sijoitusten tuotto +0,2 prosenttia.

Kuntien eläkevakuutus: sijoitusten arvonn lasku 650 miljoonaa euroa. Tappio laskettuna eläkeyhtiöiden tavoin lienee noin kaksinkertainen.

Ovatko yhtiöt ja muut eläkelaitokset haaskaamassa varat, joilla on tarkoitus maksaa vuosikymmenien kuluttua eläkkeemme?

Työeläkejärjestelmän alkuvuosikymmenet olivat korkosäännöstelyn ja pääomapolan aikaa. Valtaosa työeläkevaroista oli takaisinlainattu yrityksille. Korkosäännöstelyn purkaututtua alkoi työeläkeyhtiöiden sijoitustoiminnassa uusi aikakausi. Usko siirtymisestä pysyvän positiivisen reaalikoron maailmaan oli vahva. Mantraksi tuli, että osakesijoituksista saadaan keskimäärin noin viisi prosenttia parempi tuotto kuin valtion joukkovelkakirjoista. Osakesijoittamisen riskien nähtiin edellyttävän merkittäviä puskureita. Puskurit saatiinkin luotua, jopa niin, että niiden määrä lähenteli kolmannesta itse eläkkeisiin varatuista varoista.

Eläkevakuutuksen sijoitustoiminnan on oltava pitkäjänteistä. Arvojen heilahtelu on virtuaalista, kunnes omaisuus realisoidaan. Nyt tehdyt tappiot ovat valtaosin takavuosien ylenpalttisten kirjanpidollisten "voitton" katoamista.

Olennaista on pitkän ajanjakson kuluessa sijoitetun pääoman keskimääräinen realisoitunut tuotto. Vuotuinen arvojen heilahtelu on toissijaista niin kauan kuin ei ole pakko realisoida omaisuutta epäedullisena ajankohtana. Eläkeyhtiöiden sijoitus-

toiminnan nyt ilmoitettu "tappio" on pääosin hallinnollinen ja siten laskennallinen.

Sijoitukset auttavat eläkkeiden turvaamisessa, jos tuotto keskimäärin ylittää reilusti inflaation.

Huolestuneiden rauhoittamiseksi on tarpeen kunnollinen selvitys:

– Paljonko eläkkeisiin varatut varat ovat viime vuosina keskimäärin tuottaneet ja paljonko tuotoista niistä on kartutettu (kaksi eri asiaa) verrattuna inflaatioon sekä valtion pitkäaikaisten joukkovelkakirjojen tuottoon?

– Paljonko yhtiöiden toimintapääomiin siirrettiin varoja, jotka vanhan systeemin perusteiden mukaan olisi käytetty itse eläketurvan hyväksi?

– Miten paljon tuotot ovat parantuneet kerrytettyjen toimintapääomien ansiosta ja paljonko niistä on varattu suoraan eläkkeisiin?

– Olisiko osa palautuksista ja toimintapääomiin viedyistä tuotoista voitu/voitava varata tuleviin eläkkeisiin? Ainakin tulisi edellyttää, että saman verran kuin mitä keskimäärin palautetaan vakuutuksenottajille, rahastoidaan "ylimääräisesti" vakuutetuille heidän tulevia eläkkeitensä varten.

– Voidaanko toimintapääomaa käyttää itse eläkkeisiin muuten kuin tekemällä ensin tappioita eli kenen varoja toimintapääoma lopulta on: työntekijöiden/eläkeläisten vai vakuutuksenottajien?

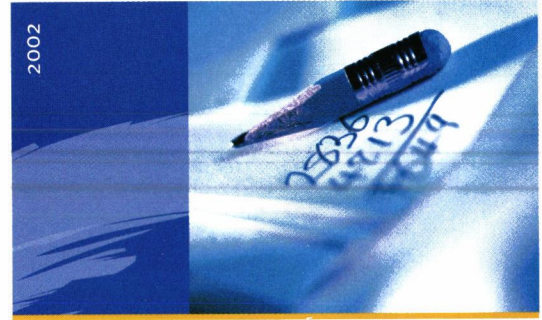
– Onko toimintapääomien määrä kaikesta huolimatta ylimitoitettu, koska merkittävienkin tappiovuosien aikana on pystytty maksamaan palautuksia vakuutuksenottajille?

Kun näihin kysymyksiin on saatu vastaukset, voimme antaa arvosanan yhteisten eläkevarojemme vartijoille. Ei ennen. Eikä yhden vuoden perusteella. Oli se sitten hyvä tai huono vuosi.

Laikus

Merkki päällä

Työeläkkeen laskentaopas 2002 on ilmestynyt

**TYÖELÄKKEEN
LASKENTAOPAS**

Eläketurvakeskus
ELÄKELASKENNAN TILAAJA

Uusi euroistettu vuoden 2002 työeläkkeen laskentaopas on nyt tilattavissa Eläketurvakeskuksen postituksesta. Oppaan hinta on kahdeksan (8) euroa.

Opas on eläkelaskennan tietopaketti, jota käytetään eläkealalla käsikirjana ja sosiaalivakuutusta opiskelevien oppikirjana eri oppilaitoksissa. Eläketurvakeskuksen julkaisema työeläkkeen laskentaopas antaa sekä yleiskuvan että yksityiskohtaista tietoa yksityisen puolen työeläkkeen laskennasta myös sellaiselle, joka on kiinnostunut oman eläkkeensä määräytymisestä hieman pintaa syvemmältä.

Oppaassa käydään läpi eläkelaskennan periaatteet ja niitä on pyritty selkeyttämään monien esimerkkien avulla. Lähdeluetteloon on lisäksi koottu tärkeimmät Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeet muistilistaksi syvällistä tietoa työssään tarvitsevien avuksi. (Marjukka Hietaniemi)

40
VUOTTA
TYÖELÄKE

**Hyvää kesää
Työeläke-lehden
lukijoille!**

Eläketurvakeskuksen numero on nyt 010 7511